

MAUPASSANT'IN *GÜZEL-DOST (BEL-AMI)* ve PEYAMI SAFA'NIN *SÖZDE KIZLAR* ROMANLARINDA BİR AHLAK SORUNU OLARAK EVLİLİK DIŞI İLİŞKİ

Yard. Doç. Dr. Rifat GÜNDAY*

ÖZ: Kendi yaşam öyküsünden hareketle Maupassant, savaş ve kolonizasyon süreci çerçevesinde Fransız burjuva toplumunda boy gösteren ahlaki çöküntü ve yasak ilişki konusuna dikkat çekerken, Safa da Kurtuluş Savaşı yıllarında Türk toplumunun entelektüel kesiminde yaygınlaşmaya başlayan ahlaki bozulma ve yasak ilişkiyi gündeme getirmiştir. Her iki yazar da evrensel nitelikte bir sorun olan yasak ilişki ve aldatma konusunu romanlarının ana teması olarak seçmişlerdir. Hem Maupassant'ın kahramanı Duroy, hem de Safa'nın kahramanı Behiç, haz düşkünü, iki yüzlü, kurnaz ve ahlaksız kişilerdir. Yazarlar, yasak ilişki konusunu sadece birey boyutunda ele almayıp sosyal bir sorun olarak da irdelenmişlerdir. Aynı konuyu işlemlerine karşın, soruna ahlaksal açıdan yaklaşımlarında bazı farklılıklar gözlemlenmektedir. Maupassant, bu ahlaksız yaşamdan kurtulmak için her hangi bir çözüm önerisinde bulunmazken, Safa, kurtuluşun adresi olarak Türk-İslam geleneklerine bağlı yaşam sürdürmeyi göstermektedir. Maupassant'ın aksine, Safa'nın romanı güdümlülük özelliği taşımaktadır.

Anahtar kelimeler: Yasak ilişki, aldatma, ahlaki bozulma, sosyal sorun, haz düşkünü.

The Problem of Forbidden Love Affair and Deceit in the Novels *Bel-Ami* of Guy de Maupassant and *Sözde Kızlar* of Peyami Safa

ABSTRACT: While Maupassant, with reference to his own life story, draws attention to the issue of the moral corruption and forbidden love affair that arouse in the French bourgeois society within the context of the process of war and colonization, Safa brings up moral corruption and forbidden love affair which began to expand in the intellectual part of the Turkish society within the years of the "Independance War". Both of the autors chose the theme of forbidden love affair and deceit on which had universal quality as the main theme of their novels. Both Maupassant main character, Duroy and Safa's main character, Behiç are hedonist, hypocritical, cunning and im-

* Ondokuz Mayıs Üni. Eğitim Fak. Yabancı Diller Eğit. Böl. **El-mek:** rgunday@omu.edu.tr

moral persons. The authors not only discussed the theme of forbidden love affair individually but also scrutinized it as a social problem. Although they dealt with the same subject, in their moral approaches to the problem some differences are observed. Though Maupassant didn't make any suggestions to get rid of that mentioned life-style, Safa showed that the way of salvation was to lead a life based on Turkish – İslamic traditions. Contrary to Maupassant's novel, Safa's reflects the characteristic of engaged literature.

Keyword: forbidden love affair, deceit, moral corruption, social problem, hedonist.

GİRİŞ

Çalışmamızda, Maupassant'ın *Güzel-Dost (Bel-Ami)* ve Safa'nın *Sözde Kızlar* romanlarını karşılaştırmalı edebiyat kapsamında inceledik. Dikkatimizi çeken ortak noktalardan birisi, iki yazarın da romanlarında evrensel bir sorun olarak gördükleri evlilik dışı ilişkilere geniş yer vererek eserlerinin kurgularını yasak ilişki ve aldatma konusu üzerine oturtmuş olmalarıdır. Yazarlar, konuyu bir yandan kahramanlarının ruh dünyalarının incelenmesi açısından ele alırken, diğer yandan da sosyal bir sorun olarak yansıtmaya çalışmışlardır. Bir başka deyişle, romanlarda yasak ilişki ve aldatma sorunu ile ilgili hem psikolojik (duygusal) boyut hem de toplumsal boyut ve düşünce (ideoloji) boyutu önemli yer tutmaktadır. İrdelediğimiz romanlarda ele alınan konu benzer olmasına karşın, bazı noktalarda yazarların konuya yaklaşımlarında ve ayrıntılara inildiğinde farklılıklar gözükmektedir.

Karşılaştırmalı Edebiyat iki ya da daha fazla edebiyat veya eser arasındaki ilişkileri incelemektedir. Kaynakların, etkilerin, ilişkilerin, benzerliklerin ya da aynı konu, motif ve yapının incelenmesi karşılaştırmalı edebiyat çalışmaları arasında yer almaktadır. Tieghem, karşılaştırmalı edebiyatı farklı ulusların edebiyatları arasındaki ilişki, kaynak ve tesirlerin incelenmesi şeklinde yorumlamaktadır (1943:7-11). Claudon ve Haddad-Wotling de (1992:20-29) benzer bir yaklaşımla bağlılık, kaynak, etki, konu, motif ve mitler üzerinde durmaktadır. Aytaç'a göre, Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi'nin "işlevi farklı dillerde yazılmış iki eseri konu, düşünce ya da biçim bakımından incelemek, ortak, benzer ve farklı yanlarını tespit etmek, nedenleri üzerine yorumlar geliştirmektir" (1997:7). Daha çok, çeviri ve imge boyutu üzerinde duran Enginün ise, karşılaştırmalı edebiyatı şöyle açıklar: "edebî türler, üslup, tem, tip, efsane, fikir, duygular, kaynaklar, bir yazarın bir başka ülkede tanınması ve talihi, yayılma, tesir, nakiller, sosyal çevreler, tenkit ve çevirilerin niteliklerini içine alarak genişler" (1992:17).

Karşılaştırma, dünya edebiyatlarından eserlerin karşılaştırılması şeklinde olabileceği gibi ulusal edebiyat kapsamında eserlerin karşılaştırılması şeklinde de olabilmektedir (Günday, 1993:206; Aytaç, 1997:15). İki eser arasında karşılaştırma yaparken sadece benzer yönleri değil, aynı zamanda farklı yönlerin de değerlendirmesini yapmak gerekmektedir. Hiçbir eser bir diğersinin kopyası olmadığına göre benzer noktalar kadar farklı noktalara da değinmek önemlidir. Zira iki yazar aynı konuları işlemiş olsalar da ayrıntılara inildiğinde eserlerinde farklılıklar olacaktır. Bu iki yazar farklı iki ulustan ise toplumlarının kültürlerindeki farklılıklar eserlere de yansıtacaktır. Öte yandan yazarlar aynı ulustan olsalar dahi söz konusu eserler farklı dönemlerde yazılmışlar ise bakış açıların da değişim olması kaçınılmazdır. Bunların yanında her yazarın kişiliği, dehası ve bakış açısı farklı olduğu için, aynı konuyu irdelemelerine karşın farklı yaklaşımlar ortaya koyacaklardır (Günday, 1993:206). Bu bağlamda ortak noktaların bir bağlılıktan mı yoksa basit bir benzerlik mi olduğunu iyi incelemek gerekmektedir (Guyard,1965:7). Zira her benzerliği etkiye bağlamak doğru olmayabilir. Brunel, Pichois ve Rousseau (1983:11), karşılaştırmalı edebiyatın edebiyat ve edebî kültürün karşılaştırılmasından doğduğunu, bu nedenle de kültürel boyutun çalışmaların temelini oluşturduğunu vurgularken, Enginün (1992:5) de iki kültürü karşılaştırma mecburiyetine dikkat çekmektedir. Dolayısıyla karşılaştırmalı edebiyat incelemesi ayrı bir yöntem izlemeyi gerektirmektedir. Çalışmamızı metne bağlı ve çoğulcu inceleme (Aytaç,1997:84-87) yöntemleri çerçevesinde sürdürdük.

Her iki romanın da başlığı, ilk bakışta romanların içeriği konusunda bir anlam birimi oluşturmaktadır. Maupassant, romanına *Güzel-Dost* adını koyarak, olayların çekici ve dost (evlilik dışı ilişki) hayatına önem veren bir erkek etrafında gelişeceğine işaret etmektedir. Safa ise, romanına *Sözde Kızlar* adını koymakla, eserinde toplumun benimsemediği davranışlar sergileyen kızlardan söz ettiğinin ipuçlarını vermektedir.

Güzel-Dost romanında taşra ve Paris yaşamı arasındaki farka dikkat çekilmektedir. Romanın konusu, taşradan Paris'e lüks bir yaşam arzusuyla gelen fakat çalıştığı işte ancak karnını zor doyurabileceği kadar para kazanan, züppe, çapkın ve aynı zamanda arzulu bir genç olan Duroy'un, gazeteci eski bir arkadaşıyla karşılaştıktan sonra gazetede çalışmaya başlaması sonucunda burjuva ortamlarında verilen davetlere katılarak zengin kadınlarla sürdürdüğü yasak ilişki serüvenleri ve bu sayede elde ettiği paralar ve kazandığı mevkiinin öyküsüdür.

Sözde Kızlar romanında kültürel değişim sürecinde İstanbul'un değişik semtlerinde sürdürülen farklı yaşam şekillerine dikkat çekilmektedir. Şişli'de ahlâksız bir çevrede oturan burjuva sınıfından Nazmiye Hanım, çocukları ve etrafındakilerin sadece arzuları doğrultusunda hareket

eden zevk düşkününü insanlar olduğu anlatılmaktadır. Onların, yemekli, içkili ve danslı gece partilerinde dikkati en çok çeken, kişiler arasında yaşanan yasak ilişkilerdir. Nazmiye Hanımların Şişli'deki köşklerinde sürdürülen eğlenceli yaşama Cerrahpaşa semtinde oturan ve fakir bir ailenin arzu çocukları olan Salih ve Belma kardeşler de katılmaktadırlar.

İki romanda da kişileri ahlaksız davranışlar sergilemeye iten koşulların başında değişim süreci ve savaş ortamının toplumlarda meydana getirdiği değerler erozyonu bulunmaktadır. İncelediğimiz romanların ortak noktası konumunda olan savaş şartları, savaşın yaşandığı ülkelerin sosyal dokusunu bozarak yaşam biçimini derinden etkilemiştir. Savaşlar, toplumları değerler erozyonuna uğratmakta ve ahlaki çöküntülere neden olmaktadır. Zira savaşla gelen toplumsal çözümler, insan davranışlarına da yansımaktadır. Bu nedenledir ki Maupassant ve Safa toplumlarının bunalımlı dönemlerinde gözlemledikleri olağan dışı gelişmeleri ve çarpıklıkları eserlerine taşıyarak dikkatleri bu sorunlara çekmek istemişlerdir.

Maupassant'ın romanında Paris'in burjuva ortamında yaşanan ahlaksızlıklar, XIX.yüzyıl Fransız toplumunun yaşadığı bunalımlı dönemler ve özellikle de 1870 Fransa-Almanya savaşı çerçevesinde yansıtılmaya çalışılmıştır. Savaş yıllarının kargaşası ve toplumsal değer kaybı, burjuva ahlaksızlığı, ikiyüzlülüğü ve açgözlülüğü, başta aile olmak üzere bütün toplumsal kurumların uğradıkları erozyon ve kişilerin günah işleme eğilimleri yazarın kişilik özellikleriyle de bezenip alaycı bir biçim izlenerek okura sunulmaktadır. (Özer, 1994:122,128) Safa'nın romanında İstanbul'un burjuva ortamında yaşanan ahlaksızlıklardan hareketle Tanzimat'tan sonraki batılılaşma, II.Meşrutiyet ve özellikle de bunalımlı İşgal (Kurtuluş Savaşı) yılları sürecinde Türk toplumunun yaşam biçiminde gözlemlenmeye başlanan ahlaki bozulmaya dikkat çekilmek istenmiştir. Batı etkisinde dejenerasyona uğramış yaşam biçimi, yazara göre Türk insanının ahlak yapısını bozmaktadır. *Sözde Kızlar* romanının konusu, yasak ilişki ve aldatma sorununun özellikle Doğu-Batı sentezinde ahlaki açıdan irdelenmesini içermektedir.

Hem Maupassant'ın ana kahramanı Duroy hem de Safa'nın ana kahramanı Behiç, değişik kız ya da kadınlarla ilişki yaşayan, haz düşkünü tiplerdir. İki kahraman da içgüdüleri doğrultusunda hareket ederek kadınlarla olan birlikteliklerinde aldıkları fiziksel hazza çok önem vermektedirler, metreslerinin duyguları onlar için pek önemli değildir. Bununla birlikte Maupassant'ın kahramanı Duroy, yasak ilişki yaşadığı kadınları para ve daha üst sosyal statüye ulaşmak için bir araç olarak da kullanmayı amaçlarken, Safa'nın kahramanı Behiç sadece cinsel arzularını tatmin etmek için kızlarla birlikte olmayı hayatının tek gayesi gibi görmektedir.

Bunun için de Duroy zengin burjuva sınıfından evli kadınları metres olarak seçerken, Behiç sosyal statü farkı gözetmeksizin daha çok bekar kızlarla metres hayatı yaşamaktadır. Bu da Fransız toplumu ile Türk toplumu arasındaki kültürel farkı ortaya koymaktadır.

Maupassant, yapıtlarında kendi yaşam öyküsünün anlatımına geniş yer vermektedir. *“Yaşamı boyunca gerek kendi bedenini gerekse kadın-rinkini zevk aracı olarak değerlendirip kullanan Maupassant'ın öykü ve romanlarının da kadınlardan yana zengin olması... hiçbir okuru şaşırtmamıştır.”* (Erlat; 1994:136) Onun için kadınlar, bir yandan erotik zevkin objeleri ve en ateşli ihtiraslarına cevap vererek erkekleri mutlu eden yaratıklar iken, diğer yandan kadınlarının bir başka işlevi de hiç kuşkusuz yazarın yaşadığı devrin ahlaki çöküntüsünü ve değerler erozyonunu sergilemektir. Gençliğinde kendisinden öncekilerin yarattığı *“Bohem Sanatçı”* mitine sarılanlardandır. Bohem sanatçıların alışılmadık, yerleşik değerlere göre ahlaksız yaşamları, Maupassant'a çekici gelmiştir. *Güzel-Dost* romanında Maupassant, burjuvaların egemen olduğu bir dünyadaki para ve egemen olma isteklerini, kendi özgürlük ve cinsellik fantezileriyle birleştirerek sunmaktadır. (Özer, 1994:123-128) Yazarın kişiliğinin önemli bir boyutunu oluşturan bu anlayış, *Güzel-Dost* romanında sözcüsü konumunda olan Duroy aracılığıyla aynen yansıtılmıştır.

Natüralist edebiyat anlayışını benimseyen yazarlar, toplumu titizlikle gözlemleyip yaşanan olayları bilimsel bir tez yaklaşımıyla sebep – sonuç ilişkisi çerçevesinde ele almaktadırlar. Amaçları mümkün olduğunca gözlemlenen gerçeğe sadık kalarak toplumu ve bireyi betimlemektir. Natüralist romanlarda çevrenin toplum üzerindeki etkisi, fizyolojik gereksinimlerin bireyin davranışlarında belirleyici olduğu yaklaşımı ve irsiyet tezi etkin bir şekilde işlenmektedir. Natüralist yazarlar arasında gösterilmesine karşın Maupassant, romantizmden olduğu kadar natüralizmden de uzaktır. Herhangi bir teori ya da ekole bağlı kalmaktan nefret eder. Sanat yapıtı oluştururken özgür olunması gerektiği ilkesini benimser. Zola'nın bir bilgin gibi edebiyat eserine bilimsel bir tez yaklaşımıyla yaklaşarak toplumu ele almasını saçma bulur. (Brochier, 1993:16-17) *“Artık romantizme olduğu kadar natüralizme ve realizme de inanmıyorum”* der. (Maupassant, alıntılan Brochier, 1993:111) Natüralizmi bir başka tarzda yorumlar. (Henriot, 1958 :558) *“Baştan beri Médan prensiplerine karşı bağımsızlığını belirtmiştir. Balzac ve Flaubert'e Zola'ya yakın olduğundan daha yakındır.”* (Raimond, 1981:124) Natüralistlerden daha çok Flaubert'in sanat anlayışını benimser. Rousseau'nun ahlakçı anlayışından nefret eder. O, insanın doğal olarak iyi olduğu, toplumun sonradan onu bozduğu tezinden emin değildir. Ayrıca Hugo'ya hayranlığına rağmen romantizmin ahlak anlayışını da saçma bulur. Maupassant, ustası olarak değerlendirdiği Flaubert'in na-

muslu sanat kadar ahlaksal sanat konusunda da ders vericilikten nefret ettiğini söylemektedir. Aslında aynı şey Maupassant'ın sanatı için de geçerlidir: “*her şeye, düşüncemi belirtmeden bakıyorum. Fikirler, kavgalar, zevkler ve inançlardan bana ne?*” der. (Maupassant, alıntılan Özer, 1994:121) Öte yandan “*Zola önderliğindeki doğalcı yazarlar grubunun dini ayrımcılığı ve tanrının varlığını sorgulayan görüşlerini de benimsemiş bulunuyordu.*” (Özer, 1994:122) Karamsar bir görüşe sahip olan Maupassant ateisttir. Dini konulara olduğu kadar siyasi yaklaşımlara karşı da ilgi duymaz: “*Hiçbir siyasal partiye, dine ya da mezhebe, hiçbir okula bağlanmak istemem; kimi öğretilerin savunucusu olan derneklere girmem, hiçbir dogmanın ya da ilkenin önünde eğilmem.*” (Maupassant, alıntılan Erlat, 1994:135) O, ne felsefi görüşler ortaya koyar, ne de bireysel ve toplumsal bir sorun olan ahlaki bozulmaya çözüm önerir, bu sorunu sadece edebiyat eseri çerçevesinde ortaya koymaya çalışmıştır.

Maupassant psikolojik roman yazarı değildir, fakat kahramanlarının ruhsal analizlerini yapmak ve onları okura tanıtmak için her an sahnede hazır olan bir yazar tipini canlandırmaktadır. Aslında Maupassant'ın kahramanları kendi özel yaşamlarını; eylemleri, jestleri, sözleri ve tutumları ile kendileri yeterince yansıtmaktadır ve hiçbir açıklamaya gereksinim duymaksızın dışardan onların iç dünyaları belirgin bir şekilde anlaşılabilir. (Brochier, 1993:133-134; Pellissier :506-507) Bununla birlikte, ahlaki boyutta psikolojik analiz yapmaktan kaçınmaktadır. Evlilik dışı kadın erkek ilişkilerine sosyolojik ve ahlaki açıdan bakar, fakat asla bir ders verme amacı gütmaz. (Brochier, 1993:121) Onun romanında bir ideoloji söz konusu değildir. Burada bir ideoloji aranacaksa bu, kapitalizmin Fransız toplumunda yarattığı anlayış ve yaşam biçimini sergilemekten ibarettir. Natüralizmin ilkelerinden birisi olan çevrenin kişi üzerindeki etkisi, ele aldığımız sorun açısından yazar tarafından etken bir faktör olarak işlenmektedir. Sonuç olarak Maupassant, *Güzel-Dost* romanını kendi yaşam öyküsü ve içinde bulunduğu toplumun gerçeklerinden hareketle kaleme almıştır.

Tanzimat edebiyatı yazarları, batı edebiyatı, özellikle de Fransız Edebiyatı yazarlarını iyi tanıyıp örnek almışlar ve bu kültür birikimiyle kaleme aldıkları eserler aracılığıyla da Türk toplumuna batı kültürünü tanıtmışlardır. (Şahin, 2000:57) Aynı zamanda bu yazarlar, Tanzimat sonrası Türk toplumunda görülmeye başlayan kültürel değişmeyi ve doğu-batı karşıtlığını yansıtmaya çalışmışlardır. Safa, Tanzimat'tan itibaren sürdürülen bu gelenek doğrultusunda eserler yazmıştır. “*Batı'daki sanat, edebiyat, hattâ psikoloji ve felsefe sahalarındaki gelişmeleri ve fikir hareketlerini çok yakından izlemiştir.*” (Özbalcı, 2000:257) Bu sayede, başta Fransız edebiyatı olmak üzere batı edebiyatı yapıtlarını doğrudan inceleme olanağı bulur. Maupassant, Rousseau ve La Rochefoucauld gibi Fran-

sız yazarlardan çeviriler yapar ve bu çevirileri 1918-1919 yıllarında *Servet-i Fünun* dergisinde yayınlanır. Derin bilgi ve kültür birikimine sahip bir yazar olarak hikâye ve roman yazmaya başlar. (Ayvazoğlu, 1998:70; Tekin, 1999:16-18) Serveti-Fünun yazarları arasında gösterilmesine karşın, bu ekolün ilkelerine sıkıca bağlı kalmaz. Zira o da, Maupassant gibi bir ekolün kuralları çerçevesinde eser verme anlayışına karşıdır.

Tekin (1999:30-31), Fransız yazarların ve özellikle de Maupassant'ın Safa üzerindeki etkisini şöyle özetlemektedir: “*roman alanına, Fransız yazarlarını örnek alarak adımını atar. XIX.yüzyıl realistlerinin, özellikle Maupassant'ın etkisinde kalır; onun üslup ve yazış tekniğini benimser. Maupassant'ın P.Safa üzerindeki etkisi, hikâyelerinde ve ilk romanlarda kendini açık bir şekilde gösterir... Yine XIX.yüzyıl Fransız romancılarından Flaubert ile Zola'nın P.Safa üzerindeki tesirleri, Maupassant'a kıyasla azdır.*” Bu konuda Safa kendisi de şunları söylemektedir: “*Ben ilk önce romanı Fransa'nın ondokuzuncu asır realistlerinden meşkettim. Teknik olarak Maupassant, bana, ustası Flaubert'ten daha usta görünmüştü. Fakat bu benim çiraklık, hatta edebî çocukluk devrelerimin kanaatidir. “Güzel-Dost” müellifinde muasır bir tefekkürün kalitelerinin noksan olduğunu sonradan fark ettim. Buna rağmen, yalnız Fransa'da değil, bütün Avrupa'da ve Amerika'da, hikâye ve roman, bünyesi itibariyle bu Fransız muharririne çok şey borçludur.*” (1937, alıntılıyan Tekin, 1999:30-31) Flaubert, hem Maupassant hem de Safa'nın ortak esin kaynağıdır. Natüralist romanın ilkeleri arasında önemli bir yer tutan kalıtım yasasının Safa'nın incelediğimiz romanında bireyin davranışları üzerinde belirleyici bir faktör olarak gösterildiğine tanık olmaktadır. Natüralizmin ilkelerinden bir diğeri olan çevrenin kişi üzerindeki etkisi de Safa tarafından etkin bir şekilde işlenmektedir. Yine Safa, natüralizmin canlılar organik bir bütündür ilkesinden hareketle, kadın erkek ilişkisini sadece fiziksel hazza indirgeyen bir yaklaşıma da romanında yer vermekte ve eleştirel bir bakış açısı ortaya koymaktadır.

Yaşamının gençlik yıllarında batı kültürüne karşı duyduğu ilgi daha farklı bir boyuttadır. Şişli ve Beyoğlu gibi semtlerde sürdürülen yaşamın cazibesine kapılır. Bu nedenle *Sözde Kızlar* romanında olaylar bu muhitte geçer ve gençlerin söz konusu semtlerde yaşanan eğlenceli yaşam biçimine karşı duydukları ilgi anlatılmaktadır. (Ayvazoğlu, 1998:75-76; Özbacı, 2000:15-16) Maupassant gibi Safa da ilk gençlik yıllarında bohem hayata ilgi duyar. Fakat Maupassant'ın aksine Safa yaşamında yasak ilişkilere yer vermez.

Kısa süren gençlik döneminden sonra fikirlerinde değişme gözlemlenen Safa, batının ahlaki yönden çökmüş yaşam biçimini eleştirir ve Türk toplumunun batının bu yönünü örnek almasına karşıdır. Ona göre, Türk toplumunun yapması gereken, Doğu ruhu diye de adlandırılan Türk

ve İslam geleneğine manevi açıdan bağlı kalarak, Batı uygarlığının kaydettiği kültürel, bilimsel ve teknik gelişmelerden mutlaka yararlanmaktadır.

Safa, İstanbul'un Şişli ve Beyoğlu gibi semtlerinde sürdürülen ahlaki açıdan bozulmuş yaşam biçimini Batılı yaşam anlayışı, Şehzadebaşı, Vefa ve Cerrahpaşa gibi semtlerde sürdürülen ahlaki açıdan Türk ve İslam geleneğine bağlı yaşam biçimini de Doğulu yaşam anlayışı olarak nitelendirmektedir. *“Safa ilk romanlarını kaleme aldığı yıllarda İstanbul'daki çevresinde, bir yanda, köklerinden kopmuş, ahlakça çürümüş, para ve zevk için yaşayan bir zümre; bir yanda da İslamî geleneklerle yetişmiş, milli ve manevi değerlere bağlı, yurtsever, dürüst bir zümrenin var olduğunu görüyor ve bunların karşılığını Batı-Doğu çatışması çerçevesinde ele alıyordu.”* (Moran, 1991:167)

Safa, hem edebiyat yapıtlarında hem de gazete ve dergilerde kaleme aldığı teorik yazılarında evlilik dışı yasak ilişki sorunlarıyla yakından ilgilenmiştir. Seksoloji dergisinin değişik sayılarında konuyla ilgili gözlem ve tecrübelerini yansıtan ve kendi bakış açısını ortaya koyan önemli yazılar yazar. Yazar, insanlar arasında gerçek sevgiye dayanan masum aşk ilişkilerini överken, sadece bedensel hazla sınırlı cinselliğin ön planda tutulduğu evlilik dışı yasak ilişkileri ahlaksızlık olarak değerlendirmekte ve eleştirmektedir. (Ayvazoğlu, 1998:293-297) Bu konuyla ilgili olarak bir yazısında şöyle der: *“Hedef, cinsiyet mevzularını gizlemek değil, bugün dünyayı kavuran cinsî azgınlığı, insanın şerefine uygun manevî gayelere yöneltmektedir.”* (Safa, alıntılan Ayvazoğlu,1998:295) Yazarın bu cümlesi, eserinin de ana temasını oluşturan bu konuya yaklaşımını çok güzel özetlemektedir.

GÜZEL-DOST

XIX.yüzyıl Fransız romanının birçoğunda büyük arzular peşinde olan genç kahramanların öykülerini görmekteyiz. Duroy da bu tip kahramanlardan birisidir ve zengin kadınlarla birlikte olma, maddi açıdan hakim bir konuma gelme ve yüksek bir sosyal statü elde etme peşindedir. Arzularına kavuşmak için değişik yöntemlere başvuran Duroy, kadınları aşk oyunları ile kandırıp onlarla hem cinsel arzularını yaşamakta hem de üst sınıflara ulaşmak için onları kullanmaktadır. XIX.yüzyılda oluşan tarihi ve ekonomik koşullar insanların yaşama bakış açılarını değiştirir. (Raimond, 1988:84) Maupassant, bir yandan para ve makam arzusuyla dolu bir gencin hedefine ulaşmak için yaptığı ahlaksızlıkları anlatırken, diğer yandan da burjuva, basın ve siyaset dünyasında yaşanan kirli ilişkileri ortaya koymaya çalışmıştır.

Yazar, kişisel bir maceradan hareketle toplumun bir tasvirini yapmaktadır. Tarihi arka plan çerçevesinde; basın, iktidar ve parasal güce sahip olanların ortamlarında yaşananlar, ahlaksızlık boyutuyla birlikte

sunmaktadır. *Güzel-Dost* romanında olaylar Paris'de geçmekte ve yazar kahramanların yaşamını yansıtmaya çalışmaktadır: “*Her gün karşılaştığımız bir maceracının yaşamını anlatmak istedim; bir rezilliği analiz etmek isterken de onu bu yaşam tarzına yakışır bir ortamda geliştirdim.*” (Maupassant, alıntılanan Raimond 1981:123) Roman entelektüel bir çevrede yaşananların öyküsünü içermektedir.

1870 yılında Fransa-Almanya savaşı çıkar. Fransız toplumu 1873'ten başlayıp 1895 yılına kadar süren bunalımlı bir dönem yaşar. (Sunel, 1981:141) Savaşla gelen toplumsal çözümler, insan davranışları ve ilişkilerindeki bayağılıkları ve ahlaksızlıkları da beraberinde getirir. Bu tarihsel süreçten hareketle *Güzel-Dost* romanında Fransa'nın Afrika'daki kolonizasyon olayları ve yaşananlar anlatılmaktadır. Bu dönemde Fransız toplumunda bazıları vurgun yapıp zenginleşirken, aynı zamanda ahlaki açıdan da bozulmalar artmıştır. Dış işleri bakanı Laroche devlet sırlarını banker M.Walter ile paylaşıp istiladan önce Fas'ın bazı mallarını ucuza kapatmanın peşindeyken, aynı zamanda da basın dünyasından Duroy'un eşi ile yasak ilişki yaşamaktadır. Yine bu süreçte daha da zenginleşen M.Walter'in eşi de, Duroy ile metres hayatı yaşamaktadır. İlişkiler öyle karmaşık bir hal alır ki Mme Walter, eşinin bakan ile çevirdiği dolapları aşığı Duroy'a anlatır. Bunlar söz konusu devrin burjuva ortamında yaşanan ahlaksızlıklardır. Maupassant, “*kişiyi, yaşamını şekillendiren içerisinde bulunduğu çevre, dekor ve görünürde önemsiz gözükten ayrıntılarla anlatmaya çalışır... Güzel-Dost romanında karanlık gazetecilik dünyasını ve burjuva kadınlarını ayrıntılara kadar inceler.*” (Henriot, 1958 :561)

Duroy fakir bir çobanın oğludur ve taşradan Paris'e ve Paris'teki yoksul ortamından da zengin burjuva sınıfının içinde bulunduğu yeni bir ortama girmiştir. Memurluktan basın dünyasına geçmesi ona bu yeni ortamın kapılarını açmıştır. Duroy ve eşi Madeleine, Duroy'un doğduğu köye anne ve babasını ziyarete giderler. Bu köy ortamı gerçekçi bir yaklaşımla betimlenirken, aynı zamanda Duroy'un hangi ortamdan Paris'in zengin burjuva ortamına geçiş yaptığına da dikkat çekilmek istenmiştir. Duroy'un köy ortamı:

“*Sıra kendisine geldiğinde anne, düşmanca bir tavır sergileyerek gelinini öptü. Bu hiç de onun hayallerindeki, iri, taze bir elma gibi kırmızı ve damızlık kısırak gibi etine dolgun gelin değildi. Süslü elbiselerin içinde bu kadının yolsuz bir kadın havası vardı... Köye vardılar. Oradan babasının kahvesine. Bu, kötü tabaklarda koyun budundan sonra domuz sucuğunun, domuz sucuğundan sonra omletin verildiği bir öğle yemeği oldu.*” (G.D.ss.204-206)

Duroy'un eşi Madeleine'in görüştüğü kişiler ve Duroy'un bu yeni ortamı şöyle anlatılır:

“Du Roy evine döndüğünde salonda her zaman onlara teklifsizce gelebilen ve eşi Madeleine'e dost gibi davranan bir senatör, millet vekili adayı, yargıç ya da bir general ile karşılaşılıyordu. Karısı bütün bu insanları nereden tanıdı? Onları seçkin insanların katıldığı ortamlarda tanıdığını söylüyordu. Vaudrec Kontundan sonra, her salı Milletvekili adayı Laroche-Mathieu onlara gelmeye başlamıştı.” (G.D.s.215)

Yaşanan olaylar açısından anlatımına geniş yer verilen bu çevre, burjuva ve aristokrasi ortamıdır. Duroy ve Mme Forestier evlenmeye karar verdiklerinde, Mme Forestier, Duroy'a isminde değişiklik yapmayı önerir. Böylece yeni girilen ortama uygun olsun diye eski ismi değiştirilip soyluluk ünvanı anlamında bir isim takılır. Bu, sınıf farklılığı açısından anlamlıdır.

“Soylu bir isim taşımak isterdim. Evliliğimizi fırsat bilerek, kendini biraz soylu olarak gösteremez misin?”...“Gülünç olmaktan korkuyorum.” –“Bunu herkes yapıyor ve kimse gülmüyor... Duroy'a “Madame Duroy de Cantel” yazılı bir kağıt uzattı. Duroy “bu çok güzel dedi. Kadın büyülenmişti ve tekrar ediyordu: “Duroy de Cantel, Madame Duroy de Cantel... Duroy yanından geçene bu yeni ismini bildirme sevinci içerisindeydi.” (G.D.ss.190-192)

Metresi Mme de Marelle'e, Mme Forestier ile evlilik gerekçesini şu sözlerle açıklar:

“Bu benim aradığım ve çözüm olarak gördüğüm bir ittifak... Yüksek sosyeteye girmem gerekiyordu, bunu da ancak bu toplumdan birisiyle evlenerek gerçekleştirebilirdim”(G.D.s.193)

Daha sonra da banker ve medya patronu M.Walter'in kızı ile evlenir. Bu örneklerden hareketle, fakir bir köylü çocuğunun kurnazlıkla yoksul bir ortamdan zengin burjuva ortamına geçip baronluğa nasıl yükseldiğini anlıyoruz. *“Din Adamı, papaz adına baron Georges du Roy'u kutsamak için alana iniyordu.” (G.D.s.345)*

Taşradan başkente gelen maddi durumu zayıf bir kişi olan Duroy'un bu yeni burjuva ortamına katılmadan önce doğru dürüst giyecek elbisesi dahi yoktur. Arkadaşı Forestier bu konuda Duroy'a şöyle der: *“Elbisen yok mu? Bu kabul edilemez bir durumdur. Paris de kıyafeti olmamaktansa yatağı olmamak daha iyidir.” (G.D.ss.24-25)* Paris'in burjuva ortamlarındaki ahlaksızlar; karı ve metres parası ile sürdürülen yaşam biçimleri Duroy'un dikkatini çeker:

“Onları, bütün adları, servetleri, yaşamlarındaki gizli sırları, Paris skandalları ve ünlerini biliyordu... Çok ünlülerin bazıları karularının paraları ile yaşıyorlardı; bazıları da metreslerinin paralarıyla bu sosyete ortamında yaşamlarını sürdürüyordu. Hepsinin soylu bir edası vardı... Duroy, bu gezintide ikiyüzlü aristokratların bu saatteki aşk kaçamaklarını ilişki sayesinde ulaşılan lüks yaşam biçimini ilgi ve arzuyla izledi.” (G.D.ss.139-140)

Mme Forestier, Mme de Marelle ve M. Walter ailesi ve çevrelerindeki kişiler halktan kopuk insanlardır. M. Walter'lerin evinde bulunan eşyalardan toplumun üst tabakasındaki kişilerin yaşam koşulları hakkında bilgi sunulmaktadır. Orada verilen bir akşam partisine katılan Duroy'un gözüyle köşkleri şöyle tanımlanmaktadır:

“Yosunlara benzeyen halıların üzerinde yürünüyordu. Duroy sol tarafta palmye ağacının altında dört iri kuğu kuşunun yarı açık gagalarından suların aktığı havuzu fark etti... Kendi kendine: “işte lüks, işte yaşanacak evler diyordu.”... “Ben niçin böyle bir yaşam sürmeyeyim” dedi. Buna ulaşmanın çarelerini düşünüyordu.” (G.D.s.298)

Maupassant'ın romanında önce her hafta Mme Forestier'lerin evinde, ardından da Mme Walter ve Mme de Marelle'in evlerinde verdikleri partilerden söz edilmektedir. Bu partilerin konukları genelde burjuva sınıfının soylu kişileridir ve toplantılara hep aynı kişiler davet edilir. Partiler yeme, içme ve eğlenmenin yanında birbirleriyle yasak ilişki yaşayan kişileri bir araya getirme işlevine de sahiptir. Duroy, Madeleine'in evlerinde verdiği bir parti esnasında Mme Walter ile anlaşıp dışarıda arabaya geçerler, Mme Walter ile sevişmek için çok ısrarcıdır: *“Arabaya geçer geçmez, Duroy Mme Walter'in elini yakaladı ve tutkuyla öpmeye başladı.” (G.D.s.244)* Mme Walter'lerin evinde verilen bir başka partide de benzer davranışlar sergilenir. Salonda geceye devam edilirken akşam yemeği için yemek salonuna geçilir. Bu bayağı akşam davetinde el ve bacak temasları ile cinsel hazlar edinilmeye çalışılmaktadır:

“Bu, konuşulanların ciddi bir değeri olmadığı sırf eğlenmek amacıyla düzenlenen akşam yemeklerinden biriydi...Duroy, birden masanın altında ayağına bir şeyin dokunduğunu hissetti. Bacağını yavaşça ilerletti ve dokunduğunda bu iletişim esnasında geri çekilmeyen bu bacağın Mme de Marelle'inki olduğunu fark etti.... Duroy'un kalbi çarpıyordu ve bacağını biraz daha ileri itti. Mme de Marelle bacağını hafifçe sıktı... birbirlerine baktıkları her seferinde dudakları titriyordu.” (G.D.s.132)

Söz konusu partilerde bir yandan siyaset ve basın dünyasında çevrilen dolaplar üzerine sohbetler yapılırken, diğer yandan da kişiler arasındaki kaçamak ilişkiler dikkati çekmektedir. Ahlak dışı yaşamın sürdürüldüğü burjuva ortamında insanlar yalan sözlerle birbirlerini kandırmaya

çalışmaktadırlar. Duroy dışındaki şahıs kadrosu yüksek tabakadan kişilerdir. Konu kompleks ve farklı boyutlarda ele alınmıştır. Sadece namusuz bir gazetecinin başarıları değil, Fransız toplumunda yaşanan kapitalizm ve özellikle Fransa'nın Afrika'nın bazı ülkelerinde sürdürdüğü kolonizasyon sürecinin etkisi yansıtılmaya çalışılmaktadır.

Maupassant'ın romanında mekanlar kişilerin sürdürdükleri yaşam biçimleriyle özdeşleşmektedir. Duroy, Mme de Marelle ile kendi bekar evinde, Mme de Marelle'in evinde ve hatta onu evine bırakırken arabada aşk yapmaya çalışırlar. Buluşup ilişki yaşamak için Duroy'un evine gittiğinde merdivenlerde rastladığı bir kadın Mme de Marelle'e kötü davranır. Bu olay üzerine Mme de Marelle, Duroy ile ilişkilerini daha rahat sürdürmek için başka bir semtte garsoniyer kiralar. *Güzel-Dost* romanında evli kişilerin eşleriyle yaşanan yasak ilişki ve aldatmalar söz konusudur. Duroy ya da diğer erkeklerle yaşanan yasak ilişkilerden söz edilirken, hep burjuva sınıftan zengin kadınların eşlerini aldattıklarına dikkati çekmektedir yazar.

İrdelediğimiz sorun açısından romanın olay örgüsünde önemli yeri olan temel kişilere kısaca göz atalım:

Temel Kişiler	Yardımcı Kişiler
Duroy (Taşralı bir delikanlı)	Nobert de Varenne (Şair)
Madeleine (Basın dünyası ile ilişkileri var)	M.Forestier (Gazeteci)
Mme de Marelle (Burjuva sınıftan)	M.Boisrenard
Mme Walter (Banker eşi)	M.Walter (Banker ve gazete patronu)
Suzanne (Banker kızı)	Laroche-Mathieu (Dış işleri bakanı)

Georges Duroy : Romanın ana kahramanı Duroy'un yaşamı, düğün bir aile yaşantısı olmayan, haz düşkün ve çok sayıda bayanla ilişki yaşayan Maupassant'ın yaşam biçimi ile örtüşmektedir. (www.unitel.cc/Maupassant.htm) Bütün kadınların gözü onun üzerindedir. Duroy, iki yüzlü, kurnaz, nankör, utanmaz ve ahlaksız bir tiptir. Basit, fakat oldukça arzu dolu bir gençtir. Önce kadınlara karşı çekici davranıp onları güzel sözcüklerle kandırarak baştan çıkartmakta, daha sonra da değişik emellerini gerçekleştirmeye çalışmaktadır.

İlk yasak ilişkisini evli bir kadın olan Mme de Marelle ile sürdürür. Metresi Mme de Marelle'in kiraladığı garsoniyerdeki kanepenin üzerinde değişik kadınlarla ilişkiye girer. Bir akşam Mme de Marelle, Duroy ile dışarıya çıkmak ister, Duroy parası olmadığı için evde kalıp aşk yaparak akşamı değerlendirme arzusundadır:

“Duroy, Mme de Marelle’i kollarına aldı ve kanepeye doğru çekti: ... Bu akşamı burada, ateşin yanında seninle baş başa kalarak geçirmeyi çok isterdim. Sana yalvarırım evet de... Gerçek şu ki bir kuruşum yok...”Kollarını tutkuyla açarak Duroy’un boynuna sarıldı: “Keşke bunu bilseydim!” Mme de Marelle onu oturttu, ve kendisi de diz çökerek boynundan sarıldı ve sürekli sakalını, ağzını, gözlerini öperek...”G.D.ss.105-107)

İkinci ilişkisini, iş ve sosyal statü çıkarları ve cinsel iç güdülerini gerçekleştirmek için arkadaşı Forestier'nin naaşı başında ayartmaya çalıştığı ve evlilik hayalleri kurduğu Mme Forestier ile yaşar. Hayatta en güzel şeyin cinsel ilişki olduğunu düşünerek Forestier'nin eşini nasıl ayartabileceğinin hesabını yapmaktadır:

“Kadavrayı görmemek için gözlerini çevirdi... Kendi kendine hesap yapmaya koyuldu... “İşte hayatta tek güzel şey aşk, bir kadını kolları arasına alıp sevmek. İnsanın mutluluğu burada başlıyor” diye düşündü. Mme Forestier şimdi ne yapacak? Kiminle evlenecekti?... Bunun kendisi olmasını niçin denemesin?... Mme Forestier'nin uzattığı elini aldı, ateşli öpme isteğiyle sıktı. Nihayet öpmeye karar vererek ağzına yaklaştırdı, yumuşak, biraz sıcak, ateşli ve kokulu bu teni dudaklarına götürdü.” (G.D.ss.176-178)

Duroy'un üçüncü ilişkisi, ikinci metresi konumunda olan patronunun eşi Mme Walter iledir. Onunla aşk kaçamağı yapmak için bir kilisede buluşurlar ve kandırıp ilişkiye girebilmek için ona aşk sözcükleri söyler:

“Size tapıyorum. Size bunu her zaman söylemek istiyordum, ilk gördüğümden beri sizi ne kadar çok sevdiğimi size anlatmak istiyordum... “Bana bu sözleri söylemenize izin verdiğim için, buraya sizinle buluşmaya geldiğim, böyle davrandığım ve size bu maceranın devam edebileceği izlenimi verdiğim için delirmiş olmalıyım.” -“Ne yaparsanız yapın, bunu sık sık ve daha ateşli bir şekilde size tekrar edeceğim ve sonunda bunu anlayacaksınız.” (G.D.ss.248-249)

Bütün bu söylediklerinin, amacına ulaşana kadar söylenmiş bir aldatmaca olduğu ise Mme Walter'le bir süre birlikte olduktan bir süre sonra kızı Suzanne ile evlenmeyi kafasına koymasına ve bu kadının duygularına hiç önem vermeyip onu terk etmesiyle anlaşılmaktadır. *“Kadınlar, yaşama zevk, anlam ve belli bir lüks katmak için var olmalıdırlar... Er-*

kek, kadının ilgisini çekmek için duygularını araç olarak kullanır, hatta, onu cinsel eyleme razı etmek için atılan bir yemdir." (Erlat, 1994:136-137) Duroy'un onu terk etmesi üzerine bu kez o, ayrılmak istemez, Duroy'a ateşli aşk sözcükleri söyleyip onsuz yapamayacağını anlatarak yalvarır:

"Kolları ve boynu çıplak şu sözleri mırıldanıyordu: "sen beni öldürmek mi istiyorsun." Duroy sakın bir şekilde cevap verdi:"Yalvarırım dram yapma, hemen buradan ayrılırım. Kadın onun boynuna sarıldı ve dudaklarından öptü." (G.D.s.303)

Duroy, hem Mme Walter ile ilişki yaşar hem de kızı Suzanne ile evlenir. Namus kavramı onlar için pek bir anlam taşımaz. Bekar bir kız olan Suzanne ile evlilik planları yaparken de onun zenginliği üzerine böyle bir kararı alır. Duroy ile metresi Mme de Marelle arasında geçen bir tartışmada metresi şöyle tanımlar onu:

"Karını terk ettiğinden bu yana, bu evlilik planını yapıyordun ve bir yandan da metresin olarak da beni yedekte muhafaza ediyordun. Sen ne düzenbazsın!... Her yerde ve herkes ile olan ilişkilerinde cinsel haz ve para peşindesin." (G.D.ss.336-337)

Suzanne ile evlenebilmesi için eşinden boşanması gerekmektedir. Bunu da eşini dış işleri bakanı ile ilişki esnasında polise bastırarak boşanmasını kolaylaştırır. Böylece Suzanne ile evlenmesinin önündeki yasal engeli ortadan kaldırmış olur. İki yüzlü Duroy, daha önce de karısının Vaudrec ile ilişki yaşadığından kuşku duyar, fakat buna bir tepki göstermez ve Vaudrec'ten karısına kalan parayı birlikte paylaşmaya çalışır. Aslında karısının namusu ya da onu aldatması onun pek de umrunda değildir. O, bütün ahlaksızlıkları toplumsal statüdeki yerini yükseltmek uğruna bir araç olarak kullanmaktadır. Suzanne ile evlendiği gün kilisede metresi Clotilde de Marelle'i görünce, birden öpüşmelerini hatırlar ve o anda onu arzular. Duroy böylece eşi genç kız da olsa, iç güdülerinde taşıdığı haz düşkünlüğü ve sadakatsizliğini bir kez daha gözler önüne serer:

"Birden Mme de Marelle'i farkettiler. Onunla bütün öpüşmelerini, sevişmelerini ve dudaklarındaki arzuyu hatırladı ve birden onunla birlikte olma isteği içine doğdu." (G.D.s.345)

Zaten romanın sonu bile bu yasak ilişki ve aldatma düşüncesiyle son bulur. Duroy, Suzanne ile düğün törenlerinde metresi Mme de Marelle'i düşlemektedir: *"Mme de Marelle'in yataktan çıktığında sürekli dağınık ve yanaklarına aşağı inen kıvrık saçları ile aynanın karşısındaki imajı tekrar düşlerine geliyordu." (G.D.s.346)*

Daha önce de Duroy, ilk eşi Madeleine'i hem eski metresi Clotilde de Marelle, hem de patronunun karısı Mme Walter ile aldatmıştır. Farklı

kadınlarla cinsel arzusunu gerçekleştirmenin peşindedir. Aynı anda üç kadınla birlikte ilişki yaşar (G.D. ss.228-23). Duroy, bir yandan kadınlara ve cinsel yaşama aşırı düşkünlüğünden dolayı çok sayıda kadınla birlikte olurken, diğer yandan da bulunduğu fakir ortamdan kurtulup lüks ve eğlenceli yaşam arzusuyla burjuva sınıfına özenmesinin sonucu olarak yasak ilişkilerin ve ahlaksızlığın normal sayıldığı yaşam biçimini paylaşmaktadır. Buradan hareketle Maupassant'ın romanında insanları ahlaksız bir yaşam biçimine iten nedenlerden birisinin içgüdüsel davranışlardan diğerinin ise kapitalizmin yarattığı koşullardan kaynaklandığını söyleyebiliriz. Maupassant'ın kahramanı, yaşadığı yasak ilişkiler sayesinde yeni ekonomik olanaklar ve sosyal statüler kazanarak bu ahlaksız burjuva ortamında yükselir. Kadınlara birlikte olmasında duygusal boyuta önem vermediği için eşi Madeleine ve metresi Mme Walter'ı zor durumda bırakırken hiç üzülmez.

M.Forestier: Fransız Yaşamı gazetesinde çalışan bir gazetecidir. Eşinin yasak ilişkilerden haberi olmayan, işiyle ilgilenen birisidir. Paris yaşamı konusunda arkadaşı Duroy'u aydınlatır. Bununla birlikte Forestier'nin aşk çapkınlıklarından hiç söz edilmez.

M.Walter: Zengin bir banker ve aynı zamanda gazete patronu da olan M.Walter, eşinin Duroy ile yasak ilişki yaşadığını sezinler. Fakat tepki göstermez. Onun için önemli olan paradır:

“Evet Güzel-Dost buraya, Güzel-Dost oraya, siz onu bu duruma getirdiniz. Evet sen! Marelle, Suzanne hepimiz çılgınlar gibi ona tapıyordunuz. Onu buraya evimize çağırmadan iki gün duramıyordun, bunu benim fark etmediğimi mi sanıyorsun?” (G.D.ss.329-330)

Norbert de Varenne: Yaşlı bir şair olan bu kişi, Duroy'a yaşam, kadınlar ve para konusunda öğütlerde bulunur. Maupassant'ın Duroy'a akıl veren kahramanı nihilist ve ateisttir:

“Sizin yaşınızda her şey hoştur. Asla gerçekleştiremeyecek çok şey ümit edilir... “Aşktan ne bekliyorsun? Birkaç öpücük ve cinsel rahatlama. Paradan beklentin ne? Ne yapmak için para istiyorsun?... Şöhret? Eğer şöhret aşkla birleşmiyorsa neye yarar?” (G.D.ss.134-136)

M.Boisrenard: Herhangi bir yasak ilişkisi olmayan, sade bir yaşam sürdüren örnek kişidir. Fakat, parlak yetenekten ve şıklıktan yoksundur. Siyasi ve dini konulara ilgi duymaz.

Madeleine: Uyanık ve kurnaz bir kadındır. Lükse ve statüye düşkündür. Hem ilk kocası Forestier'yi hem de ikinci eşi Duroy'u başka erkeklerle aldatır. Vaudrec kontunun metresi olduğundan, dış işleri bakanı Laroche-Mathieu ile yasak ilişki yaşadığından söz edilmektedir.

Vaudrec haftada iki kez Madeleine'lerin evine gelmektedir. Duroy'u bakanla aldattığı sahne:

“Daha önceden de tahmin ettiğim gibi sayın komiser, eşim Martyrs sokağında kiradalıkları dairede.... Komiser kanun namına açınız dedi. Odada sandalyenin üzerinde bir elbise, koltuğun üzerinde bir erkek kilotu vardı. Komiser “siz Mme Claire-Madeleine Du Roy, M.Prosper-Georges Du Roy’un eşi misiniz. “Evet”. Evinizin dışında, başka bir dairede ne yapıyorsunuz. Madeleine yarı çıplaktır. Yatakta çarşafın altında yatan biri vardı. Yataktaki kişi kıılmadı ve “bu şekilde sizin önünüze çıkamam” dedi. “Çünkü çırılçıplığım. Du Roy: “Hadi kalk. Karımın önünde nasıl soyunuyorsan, bizim de önümüzde öyle giyinirsin.” Bu adam dış işleri bakanı Laroche-Mathieu idi. Polis memuru bakana: “Sayın bakan sizi çıplak olan Mme Du Roy ile yalnız bir şekilde yakaladık. Burada yasak bir ilişkinin yaşandığı apaçık ortada. Bunu inkar edemezsiniz... Duroy, “boşanma isteğim yarın sabahtan itibaren gerçekleşmiş olacak. Olaylar benim kontrolümde geliyor. İşte artık özgürüm... Önemli bir servetim var. Ekim ayı seçimlerinde iyi tanındığım doğum yeri olan memleketimden aday olacağım. Herkesin kuşkuyla baktığı bu kadını dolaşamaz ve saygı görmezdim.” (G.D.ss.313-322)

Duroy aldatma konusunda eşini suçluyor, namustan söz ediyor, fakat aslında kendisi de en az onun kadar eşini aldatıyor ve çeşitli evli bayanlarla yasak ilişki yaşıyor. Bu satırlarda yazar adeta sosyal hiciv yapıyor.

Clotilde de Marelle : Kocasını aldatan bir kadındır. O da yüksek sosyete tabakasındandır. Evlerine gelen annesinin aşığı Duroy’a kızı “Güzel-Dost” lakabını takar. Romanın adı buradan gelmektedir. Madeleine'lerin evinde verilen ve Duroy’un arabada Mme Walter ile sevişmeye çalıştığı gece, Mme de Marelle de Duroy ile sevişmek ister:

“Georges ile yalnız kalınca hemen ona sarıldı. “Oh sevgili Güzel-Dost, seni çok seviyor ve her gün arzuluyorum. Onları taşıyan araba bir gemi gibi sallanıyordu. “Mme de Marelle “burası odamız değil” dedi. Duroy “tabi ki değil” diye yanıt verdi.” (G.D.ss.245-246)

Mme de Marelle’in Duroy’dan önce başka aşıkları da vardır. Duroy ve Mme de Marelle kaçamak yaparak bir yerde buluşup bir şeyler yemek ve baş başa olmak isterler. Sevgili ya da dostların kaçamak yapip buluştukları bu tür yerleri Mme de Marelle çok iyi bilmektedir. Çünkü *“bu kadının başka dostları da olmuştur.” (G.D.ss.100-101)*

Mme Walter : Burjuva sınıfının önde gelen kadınlarından birisi olan Mme Walter, bir gazete patronu ve bankerin eşidir. Duroy’un kendisine aşk ve ilişki teklif etmesi üzerine bir yandan bu teklifi kabul ederken

diğer yandan da, bunun ahlak kuralları dışında bir durum olduğu düşüncesiyle, kilisede dua edip papazdan ve tanrıdan yardım ister, fakat sonuçta bu duygulara kendisi de engel olamaz ve hatta kilisede kendi evindekinden de daha zayıf hisseder kendisini. Yazar, duygulara ya da içgüdülerine göre davranarak yasak bir ilişkinin yaşanması sonucunda dinden yardım istemeyi yadsır bir tutum içerisinde:

“Dua etmeyi denedi. Tanrı’yı çağırmak için insan üstü bir çaba sarf etti. Vücudu titriyor akli ise karmaşa içerisinde ellerini göğe doğru açmış yardım istiyordu. Yanından yeni ayrılan Duroy’u görmemek için gözlerini kapıyordu. Fakat düşüncesinden çıkarmaya çalıştığı genç adamın kıvrık sakallarını hep karşısında görüyordu. Şimdi bu kilisede Tanrı’nın yanında kendisini daha zayıf, daha terk edilmiş ve evindekinden daha çok kendisini kaybetmiş hissediyordu. Duroy’un yanından uzaklaşmasından daha şimdiden ıstırap duyuyordu. Artık mücadelenin boşuna olduğunu, kendisinin de onu arzuladığını anladı.” (G.D.ss.251-252)

Bu açıdan değerlendirdiğimizde yaşanan ahlak dışı ilişkinin dini açıdan hoş karşılanmayan bir durum olarak sunulduğunu görmekteyiz. Maupassant, her ne kadar yasak ilişkinin dini açıdan tasvip edilen bir davranış olmadığını belirtse de, kurtuluşun dine uygun yaşam sürdürme ile mümkün olacağı yönünde yönlendirici bir yaklaşım ortaya koymaktadır. Duroy ve Mme Walter’in aşk kaçamağı için kilise meydanında buluşacakları randevudan söz edilirken özellikle Mme Walter tarafından buluşma yeri olarak niçin kilisenin seçildiği, biraz da ironik bir şekilde anlatılmaktadır. Maupassant, dinin çıkarlara alet edilmesini eleştirmektedir:

“Duroy...Kendi kendine, kiliseler onun her türlü işine yarıyor diyordu. Kiliseler, bir Yahudi ile evlendiği için onu teselli ediyor, ona siyaset dünyasında bir yer, toplumun seçkin tabakasında gerektiği gibi kabul ve zevk buluşmaları için bir sığınak olanağı sağlıyordu. Dinden, her durumda yararlanılan bir şeyden yararlandığı gibi yararlanma alışkanlığı vardı. Onun için din; hava güzelse bir güneşlik, yağmurlu ise bir şemsiye, ve dışarı çıkılmıyorsa antreye bırakılan bir şey. Kiliseler böylesi yüzlerce şey demektir.” (G.D.ss.246-247)

Kendisiyle ilişki yaşayan birinin kızıyla evlenme kararı üzerine de, bir papazdan yardım almak ister. O anda kiliseye gitme olanağı olmadığından günah çıkarmak için evindeki İsa’nın tablosu önünde dua eder. Fakat bu ilişkiyi sürdürme arzusundan kendisini alı koyamaz. İşlediği günahın affi için dine sığınmasına karşın, kişisel aşkın gücü daha ağır basar. İsa’nın tablosunda Duroy’un hayalini görür. Duroy’un aşkı adeta ilahi aşkın önüne geçer:

“Dalgalar Üzerinde Yürüyen İsa” tablosunun önüne geçip diz çöktü. Ümitsiz ve tutku dolu yalvarışlarla, önce aşk sözcüklerini mırıldanarak dua etti. Gözlerini ona doğru çevirdiğinde bir tasa içerisinde kaldı. İsa’nın Güzel-Dost’a ne kadar çok benzediğini fark etti. Kendisini bakanın Tanrı değil de, aşığı Duroy olduğu sanısına kapıldı. İsa İsa İsa sözcüklerini mırıldanırken, dudaklarına adeta Duroy ismi gelmekteydi.”(G.D.ss.333-334)

Terk edilmişlik duygusunun Mme Walter üzerindeki olumsuz etkisi bize aşığı Rodolphe tarafından terk edilen Emma Bovary’nin düştüğü kriz durumunu anımsatmaktadır. Flaubert’in öğrencisi olduğu bilinen Maupassant üzerinde *Madame Bovary* adlı romanının etkisi (Raimond, 1988:85) açıkça gözükmemektedir. Duroy, Rodolphe gibi, arzularına ulaştıktan sonra birlikte olduğu kadını terk ederken, Mme Walter’in Duroy ile olan ilişkisini sürdürme hayalleri söner. Bu romanlardaki yasak ilişkiler, erkekler açısından tamamen fizyolojik bir ilişkiyle sınırlıdır. Fakat, kadınlar açısından yaşadıkları yasak ilişki de olsa aldatıldıklarını anlayınca terk edilmemek için göz yaşları döküp yalvarırlar. Mme Walter, Duroy’un kendisiyle olan ilişkisini bitirip kızı ile evlenmesi üzerine hastalanır, kederinden saçları birden ağarır ve çöker.

Yaşanan yasak ilişkilerde dikkatimizi çeken bir diğer önemli nokta kişilerin arasında sevgi bağlamında herhangi bir aşkın bulunmamasıdır. Romanda dudaktan kalbe giden yol değil, dudaktan fizyonomi olarak cinselliğe giden yolun öyküsü anlatılmaya çalışılmıştır. Aralarındaki ilişkilerin bağları ya cinsel hazlara, ya da farklı çıkarlara dayanmaktadır. Duroy, ilişkiye girdiği kadınların hiçbirisine sevgi bağlamında aşık olmamıştır, onları sadece cinsel arzularını yerine getiren zevk aracı olarak görmektedir. Belki Mme Walter’in Duroy’a karşı aşık olduğundan söz edilebilir fakat bu masum bir aşk değildir. Kıskançlık duygusuna ise çok az yer verilmiştir. Mme Walter, Duroy’un kızı ile evlilik kararı üzerine kıskançlık duygusu yaşar:

“Kızından karışık bir duyguyla nefret ediyordu; bu aşırı tutku ve parçalayıcı bir kıskançlıktı, anne ve metres kıskançlığı karışımı tuhaf bir duygu.” (G.D.ss 334,344)

Maupassant, aldananla aldatanın kapıştığı bir dünyayı betimler. Kurban edenler çoğu kez kendileri de kurban olmaktadır. (Özer, 1994:119-122) Her ne kadar Duroy birçok kadınla birlikte olsa da daha çok kadınlar kocalarını aldatan konumdadır. Mme de Marelle, Mme Duroy ve Mme Walter eşlerini aldatıyorlar. Yazar onların giyim ve davranışlarını yergi içeren bir üslupla anlatmaktadır. Kişilerin giyim-kuşamları, davranışlarıyla örtüşmektedir. Kadınlar erkeklerin ilgisini çekecek şekilde dekolte giyinip süslenmektedirler.

Gerçekçi bir yazar olan Maupassant, zamanının toplumunu ayrıntılı bir şekilde betimlemektedir. İç evrende olup bitenleri de yansıtmasını çok iyi bilmiştir. Burjuva sınıfının yaşam tarzının sunusuna geniş yer vererek olayları farklı açılardan kompleks ilişkiler çerçevesinde yansıtmaya çalışmıştır. Roman teknik açıdan olduğu kadar kişisel gelişim açısından da tutku dolu ve zengin bir konu üzerine derinleşmektedir. (users.swing.be/bn/ Maupassant) Kamunun yönlendirilmesinde etkin olan basın, siyaset ve sermayeden söz edilmektedir. Sonuçta, yazar toplumun bu sosyal kesiminde yaşananları eleştirmektedir. *Pierre ve Jean*'ın önsözünde şunları söyler: “*Bir macerayı kurgulamak ve sonuca kadar onu enteresan kılmak yerine, romancı kahraman ya da kahramanlarını yaşamlarının bir kesitinde ve bir sonraki döneme kadar doğal geçişlerle sunacaktır. Bu şekilde duyguların ve tutkuların nasıl geliştiğini, bütün sosyal ortamlarda nasıl mücadele ettiklerini, burjuva çıkarlarının, para çıkarlarının, aile çıkarlarının ve siyasi çıkarların nasıl çarpıştığını gösterecek.*” (<http://www.chez.com/bacfrancais/index.html>) *Güzel-Dost* adlı romanında Maupassant, Duroy örneğiyle natüralizmin temel ilklerinden birisi olan çevrenin kişi üzerindeki etkilerini gündeme taşımıştır.

SÖZDE KIZLAR

Sözde Kızlar romanında Safa, yasak ilişkiyi, toplumun yaşam biçimini etkileyen önemli bir ahlaki sorun olarak görmektedir. “*Hemen her yazısını önemli ölçüde bir ruh ve ahlâk buhranı yaşadığına inandığı bir toplumun yazarı olarak kaleme almıştır.*” (Özbalcı, 2000:259) Romanın konusu kadın erkek ilişkileri, özellikle de yasak ilişkiler ve aldatma üzerine yoğunlaşmıştır. Çapkın genç delikanlıların genç kızlar ya da yaşlı dul kadınlarla olan ilişkileri, metres yaşamı anlatılmaktadır. Romanda olaylar Osmanlı İmparatorluğunun başkenti olan ve kültürel açıdan Batı'yı taklitle çalışanların en yoğun olarak bulunduğu İstanbul'da geçmektedir. Yazar, Kurtuluş Savaşı yıllarında İstanbul'un bazı semtlerinde boy gösteren ahlaki çöküntüyü dile getirmekte ve sürdürülen yaşam biçimini eleştirmektedir. Zira Safa, bu buhranlı dönemde Türk toplumunda yaşananlara hem bir gazeteci hem de yazar olarak tanık olmuştur.

Şişli semti, Esbak Viyana Sefareti müsteşarlarından merhum Nafi Bey'in köşkünde sürdürülen yaşam biçimi ile sunulmaktadır. Nazmiye Hanım ve ailesi eşinin görevi nedeniyle Avrupa da kalmış, dolayısıyla oradaki yaşam biçimini ve ahlaki değerleri benimsemişlerdir. Köşk, romanda olayların yaşandığı mekanlar arasında kişilerin bir araya geldiği merkez konumundadır. Behiç, kızları kandırıp ırzlarına burada geçmiş, Nazmiye Hanım ve Salih arasındaki ilişki yine burada sürdürülmüştür. Kişilerin ahlakını bozan ve yaşamlarını berbat eden bu yaşam biçimi sosyal bir sorun olarak sunulurken, nedeni Türk-İslam ahlak anlayışından uzaklaşılması olarak gösterilmiştir. Yabancıların da yoğun olarak yaşadığı

ğı Şişli, Beyoğlu semtleri batılılaşmanın etkisiyle dejenerasyona uğramış bir yaşam biçimi sergilemektedir:

“Bütün Avrupa aktrisleri bu kulörü kullanıyorlar... Dudaklarına ve yanaklarına kırmızılık sürdü, pudra pomponiyle alından göğsüne ve ensesine kadar bütün başını hafif bir pudra tabakasıyla boyadı... nihayet kirpiklerine de birer fırça rimel dokundurdu, onları da dikleştirdi. Avucuna bol lavanta dökerek dekoltesinin arasından çıplak vücudunun her tarafını... ıslattı... bazı küçük vazoların, resimliklerin, heykellerin yerlerini değiştiriyor.” (S.K.ss.35-36)

Yaşanan olaylar açısından ikinci önemli mekan ise Cerrahpaşa semtinde bulunan Belma (Hatice) ve Salih’lerin evidir. Belma ve Salih’in ailesi zor geçinen yoksul insanlardır. Şişli’deki Nazmiye Hanımların köşküne kıyasla onların evi çok döküktür. Salih ve Belma’nın aile çevrelerinde sürdürdükleri yaşamla Şişli’de sürdürdükleri yaşam arasında her açıdan büyük uçurumlar vardır. Cerrahpaşa’daki fakir ve sade yaşamın aksine Şişli’de lüks ve eğlenceli bir yaşam söz konusudur. Yazar, Salih ve Belma aracılığıyla bu semtte yaşayan gençlerin Şişli semtinde sürdürülen eğlenceli yaşam biçimine özentilerini dile getirmekte ve bu arzunun onları nasıl bir sona götürdüğünü ortaya koymaktadır:

“Belma... İçeriye girdi. Karanlık, basık tavanlar, inişli yokuşlu taşlıkta bir iki adım attı. Soğanla karışık keskin bir yağ kokusu genzini yakmıştı... Annesi, ocağın başında, kırmızı çubuklu, soluk entarisinin bir eteğini beline sokmuş, elinde büyük tahta kaşığıyla soğan kavuruyordu... Salih, etrafına bakındı. Bu evden çıkmak onun senelerden beri istediği şeydi. Her zaman: “Hünkârın ahır bu evden temizdir” der, annesini, babasını sıkıştırır, evden çıkmaya teşvik ederdi.” (S.K.s.73,79)

Şehzadebaşı ve Vefa semtleri de romandaki olay örgüsü açısından üçüncü önemli mekanlardır. Şişli ve Beyoğlu ahlaki çöküntünün yaşandığı bir çevre olarak sunulurken, Şehzadebaşı ve Vefa geleneksel Türk toplum yaşamını temsil eden bir muhit olarak sunulmaktadır. Yazar bu semtleri adeta Şişli’nin karşı kutbu şeklinde gösterip, Tanzimattan sonra Türk toplumu olarak “doğuyla batı arasında çektiğimiz tercih sıkıntısının alaturka ve alafranga olmak üzere iki Türkiye doğurduğu” (Ayvazoğlu, 1998:318) gerçeğine dikkat çekmektedir. Nafi Bey’in Şişli deki köşkü toplumun üst kesimini temsil ederken, Cerrahpaşa, Şehzadebaşı ve Vefa semtleri halkı temsil etmektedir. Bu semtlerde yaşayan Nadir ve Fahri’nin evi fakir ve döküktür. Nadir’in çalışma odası şöyle betimlenmektedir:

“Bu odaya bomboş demeye engel olan üç parça eşya şunlar. Ortada müstakil, uzun, siyah örtülü bir masa... Dört sandalye, bir köşede yayvan bir minder. Duvara boylu boyunca gömülmüş büyük bir camekân-

lı hücre, hep kitap dolu... Çırlıçıplak, fakat pek temiz, yokluktaki huzura imrenen bir ruhu dinlendirebilecek bir oda idi.” (S.K.s.65)

Safa romanında bir ahlak sorunu olarak değerlendirdiği yasak ilişki ve aldatma konusunu sadece birey boyutunda ele almıyor. Bu önemli konuyu üç boyutta yansıtmaya çalışıyor: birey, aile ve toplum. Belma, bir birey olarak kendi evreninde Behiç ile yaşadığı ahlaksız ilişkinin vicdan muhasebesini yapar ve bu işlediği suçtan dolayı intihar ederek kendi işlediği suçun cezasını kendisi verir. Bireyin sürdürdüğü yaşam biçimi, aile ve toplum yapısı açısından da irdelenmeye çalışılmıştır. Behiç'in ailesi yaptıklarını onaylarken ve yardımcı olmaya çalışırken, Belma'nın ailesi ve hatta abisinin bile yaşananlardan haberi yoktur ve abisi olayı öğrenince çıldırır. Belma ve Salih'in ailesi doğu yaşam biçimi ve ahlak anlayışını benimsemektedir. Buna karşın Nazmiye Hanım ve ailesi batı yaşam biçimi ve ahlak anlayışını benimsemektedirler. Behiç'in Mebrure'yi yatağa atması için Nazmiye Hanım ve kızı Nevin de sürekli uğraş verirler. Ailelerin yaşadıkları çevrelerde ailelerle paralel davranışlar sergilemektedir. Özelde Nazmiye Hanımların köşkünde, genelde ise Şişli semtinde evlilik dışı kadın-erkek ilişkileri normal karşılanırken, özelde Belma'ların, genelde ise Cerrahpaşa semtinde evlilik haricinde kadın ve erkek arasında yaşanabilecek her hangi bir ilişki kabul edilemez bulunuyor: *“Mustafa Efendi oğluna ters bakarak devam etti: -...Burası Cerrahpaşa, bu evde oturanlar da dini bütün Müslüman, mü'min adamlardır.” (S.K.s.76)*. Bu yaklaşımlar doğu-batı karşıtlığını ortaya koymaktadır.

Çevrenin toplum üzerindeki etkisi açısından değerlendirdiğimizde romanda natüralizmin ilkesinin uygulandığına tanık olmaktadır. Şehzadebaşı ve Vefa gibi semtlerde yasak ilişkilerden hiç söz edilmeyip muhafazakar aile ortamlarından söz edilirken, Şişli semti ahlaki yozlaşmayı benimseyen insanların yaşadığı bir ortam olarak sunulmaktadır. Bireyden hareketle, değişim sonucu önemli ahlaki değerlerin yok olduğu geleneksel Türk toplumuna yabancılaşmış burjuva sınıfını eleştirmektedir yazar. Bu semtlerde ortamın kişi üzerindeki etkisini görmekteyiz. Dikkatimizi çeken bir diğer önemli nokta da Hatice'nin gittiği Şişli semtinde adını Belma olarak değiştirmesidir. *“Şişli çevresine uygun düşün diye “asrı” hava taşıyan “Belma” ismi tercih edilmiştir.” (Tekin, 1999:26)* Burada yazar birey aracılığıyla toplumda çevrenin etkisiyle gözlemlenen kültürel etkileşimi ve değişimi bir bütün olarak sunmaktadır: yaşam biçimi, giyim-kuşam, isim, eğlence ve ahlak anlayışı. *“İsmimden başlayarak, kendime ait, her eski şeyi bıraktım: Hatice'ydim, Belma oldum. Cerrahpaşa kızıydım, Beyoğlu kadını oldum.” (S.K.s.157)* Hatice, ismiyle birlikte ahlak ve namus anlayışını da değiştirmiştir. Sonunda gerçeklerle yüz yüze gelen ve özüne dönen Belma kendisine Mebrure'nin Belma adıyla değil müslüman Türk ismi olan Hatice ismiyle seslenmesini ister.

Fakat, öte yandan kişileri yasak ilişki yaşamaya iten neden bütünüyle fakirlik değildir. Her ne kadar Salih ve Belma fakir bir aile çocukları oldukları ve yoksul bir ortamdan geldikleri için bu eğlenceli yaşamın cazibeli görüntüsüne kanarak ahlaksız bir yaşamın içerisine sürüklenseler de, Nazmiye Hanımlar toplumun o dönemki genel durumuna göre lüks bir yaşam sürmektedir, köşkleri de oldukça görkemlidir. Belma'yı metres hayatı yaşamaya iten neden, aynı zamanda kendisinin artist olma isteği ve renkli yaşam sürdürme arzudur. Moda dergilerinde yer alan yaşantı tarzına özenmekte ve hatta yurt dışına gitmeyi hayal etmektedir. Bu yeni ve ahlaki açıdan bozulmuş yaşam biçimine özentisi sorunu, XIX.yüzyılın ikinci yarısı ve XX.yüzyılın başlarında Türk toplumunda çok tartışılan bir konu olarak ağırlığını hissettirmiştir. Belma, Nevin ve Güzide örneğindeki gibi Safa'nın "sözde kızlar" olarak adlandırdığı genç kız tiplerine halkın muhafazakar kesimi "tangolar" adını vermiştir. Müslüman Türk örf ve adetlerine uygun davranmayan, dejenere olmuş ve ahlaksızca ilişkilerde bulunan kadın ve kızlara verilen addır bu. (Özbalcı, 2000:280-281; Tekin, 1999:19) Yazar kendine sözcü olarak seçtiği Nadir (Moran, 1991:168) aracılığıyla şöyle tanımlamaktadır bu ifadenin içeriğini:

"Tangolar, halis Türk, dini bütün müslüman mahallelerinde yeni kadınlara verilen isimdi... Onlarca tango demek, dinini, milliyetini, sevmeyen; mahallesine, ailesine isyan eden; ırzını, namusunu satan, her günâhı işleyen ve böyle, Allah tarafından, bin türlü hastalıklarla hırıldaya, hırıldaya gebertilen mel'un karı demektir." (S.K. s.179)

Belma, yaşadığı yaşam koşullarını, ailesini, çevresini beğenmeyip Şişli'de tangoların sürdürdüğü yaşam biçimine özenir ve paylaşır. Artist olmayı arzulamış, köşkte verilen eğlenceli partilerde temsiller oynamış, içkili danslı eğlencelerin yanı sıra Behiç'in metresi olmuş ve hatta ondan gayri meşru bir çocuk bile doğurmuştur. Fakat Behiç'in tüm ısrarlarına karşın çocuğu aldirmaya razı olmayışı, hastalıklı doğmasına karşın Behiç'in çocuğu öldürme girişimini onaylamaması, yine de bütün hatalarına karşın yetiştiği çevrenin değerlerini tamamen yitirmediğini göstermektedir. Belma'yı trajik ölüme götüren neden yaşadığı bu ahlak dışı maceralı yaşamdır. Yazar bütün bu yaşananları neden ve sonuçlarıyla ortaya koyduktan sonra, Türk toplumunda ahlaksız yaşam sürdürenlere karşı romanın sonunda daha da acımasız bir tavır alır. Toplumun dejenere olmamış kutbunu temsil eden Mebrure, Nadir ve Fahri'nin birlikte, Salih'in delirmesi ve Hatice'nin ölüm olayı üzerine köşke gitmeleri ve Fahri'nin köşktekilere karşı haykırmak istediği aşağıdaki serzenişler, ahlaki dejenerasyona uğramamış kesimin Türk gelenek ve yaşam biçimini terk edip ahlaki çöküntü içerisinde yaşam sürdüren kesime duydukları tepkiyi de göstermektedir:

“Siz benden değilsiniz, Türk ve müslüman cemiyetinden değilsin, bu memlekete, izini belli etmeyen kör yılanlar gibi sokulmuşsunuz, siz bizden değilsiniz, siz hiçbir milletten değilsiniz, şu içinizdeki masum kızı, Güzide’yi siz bitirdiniz, Belma’yı siz öldürdünüz, Salih’i siz çıldırttınız. Her fenalığa katlanacak kadar âdiliklere alışkın Salih bile size karşı izzeti nefis sahibi oldu... Aklını kaybetti, fakat son haysiyetini kaybetmedi. Sizse...eee...” (S.K. s.186)

Yazarın, bu sözleri daha önce hiç köşke gitmeyen ve Mebrure’nin tanımıyla “saf ve temiz” bir Türk genci olan Fahri’ye söyletmesi daha da anlamlıdır. Mebrure’nin içinde bulunduğu çok zor şartlara rağmen Behiç’in metresi olmayı kabul etmemesi ve onun kurduğu tuzaklara düşmemesinde en büyük etkenlerden birisi aile terbiyesi, ikincisi eğitim gördüğü Amerikan kolejinde aldığı Batı kültürünü özümseyip doğru yanlarını benimsemiş olması, üçüncü etki ise Nadir ve Fahri gibi dürüst ve namuslu kişilerle arkadaşlık etmesi ve onların onu bu tehlikeden korumak için ona fikirleri ile yardımcı olmalarıdır. (Özbalcı, 2000:276-277) Anne, baba ve kardeş gibi aile desteği olmaması ve yanına sığındığı uzaktan akrabaları olan Nafi Bey’in karısı ve çocuklarının ahlaki çöküntü içerisinde bir yaşam sürdürdüğü Şişli’deki köşklerine sığınmak zorunda kalmasına karşın aynı ideali paylaştıkları arkadaşlarının da desteğiyle bu bataklığa saplanmamıştır. Buna Belma’nın itiraf ve öğütleri de eklenir. Böylece ikisi de Şişli’nin dışındaki bir semtten gelen kişilerden Belma’nın aksine Mebrure ahlak dışı ilişkilerin kurbanı olmaktan kendisini kurtarmıştır.

Bazı eleştirmenler Safa’nın bu roman kadrosunda yer alan kişileri sınıflandırmaktadırlar (Doğan, 1976:61-62; Tekin, 1999:71): Nazmiye Hanımların köşkündeki eğlenceye sürekli katılan sefahat düşkününü insanlar: Nazmiye Hanım, oğlu Behiç, kızı Nevin, Siyret, Naciye Hanım, onun kızı Güzide ve Nizamettin Bey. Bunlar ahlaki açıdan bozulmuş bir yaşam biçimi sürdüren dejenere olmuş insanların oluşturduğu burjuvayı temsil etmektedir. Köşkte verilen eğlenceli partinin ardından herkesin düşüncesi gece birileriyle birlikte olmaktır: *“Saat ikiye geliyordu... Uyku su gelen yoktu, fakat herkes yatmak istiyordu.” (S.K.s.53)* Cerrapaşa’da bir hocanın çocukları olan Salih ve Belma kardeşler ise, henüz dejenere olmamış bir semtte yaşamalarına karşın Şişli semtinde sürdürülen yaşam biçimine özenen kişilerin oluşturduğu ikinci grup, Şişli’nin etkisi altında bulunan kenar mahalle gençliğini temsil etmektedir. Geleneksel Türk ve İslam kimliği ilkelerine bağlı bir yaşam sürdüren ve köşkteki yaşam biçimini benimsemeyen Nadir, Fahri ve Mebrure’nin oluşturduğu üçüncü grup. Sözü ettiğimiz kişiler sergiledikleri davranışlar ışığında kısaca şu şekilde tanımlanabilir:

Temel Kişiler	Yardımcı Kişiler
Behiç (Dış işleri müsteşarının oğlu)	Nazmiye Hanım (Dış işleri müsteşarının eşi)
Belma (Fakir bir ailenin kızı)	Nevin (Dış işleri müsteşarının kızı)
Salih (Fakir bir ailenin oğlu)	Naciye Hanım (Entelektüel kesimden)
Mebrure (Kültürlü bir Anadolu kızı)	Güzide (Naciye hanımın kızı)
Nadir (Ülke sorunlarına duyarlı bir genç)	Nizamettin Bey (Dış görevlerde bulunmuş)
Fahri (Manevi değerlere bağlı bir genç)	Hayriye Hanım (İyilik sever Türk kadını)

Nazmiye Hanım: Yurt dışı müsteşarlarından Nafi Bey'in eşi, erkek düşkünü, gününü gün eden bir kadındır. Birçok kişiyle ilişkiye girmiştir. Çocuklarının da benzeri davranışlar sergilemesini hoş karşılamaktadır. Erkeklerle köşkte, hatta köşkün bahçesinde ve Madame Panayota'nın evinde birlikte olur. Nazmiye Hanım oğlunun ilişki yaşadığı Belma'nın ağabeyi Salih ile sık sık buluşmaktadır. Köşkte verilen bir parti gecesi Salih, Nazmiye Hanım'a herkes yattıktan sonra her zamanki yerde buluşup ilişkiye girmelerini teklif eder:

“Yemekten sonra bir bahçe gezintisi yapıldı... Salih Nazmiye Hanım'ın kulağına eğildi: - Bu gece, herkes yattıktan sonra yine burada buluşalım, cicim olmaz mı? - Korkarım. - Ben seni yemem ki gözüm, yesem bile vücudunun bir tarafını yerim, lüzumlu tarafını yine sana bırakırım... Herkes yattıktan sonra şu fıstık ağacının altına damla. Ortalık karanlık, bizi kimse görmez, merak etme... Hayır, hayır... Yarın yine Madame Panayota'nın odasına gideriz, orası rahat. - Öff... yatağın halini görmedin mi? Gelincikler serpilmiş gibi dalga dalga kan lekeleri... bu gece in aşağı... Pek canım istiyor, uzun etme! Bir iki daha ısrar edince Nazmiye Hanımın bir solukta söylediği “gelirim” vaadini aldı.” (S.K.s.45-46)

Behiç: Babasının görevi gereği yurt dışında kalmış olan Behiç, Avrupa kültürüyle yetişmiştir. Doğan şöyle tanımlar onu: “kumarbaz, çapkın, kendinden, kendi arzularından başka şeye değer vermeyen, çevresindeki insanların zayıf yanlarını çok iyi anlamış ve bunlardan acımasızca yararlanmasını bilen bir züppedir.” (1976:60) Birçok kadın ve kızla evli-

lik dışı ilişki yaşamıştır. Bunun sonucu olarak da frengi hastalığına yakalanmıştır. Behiç'in, kızlarla olan ilişkilerinde cinsel arzularını tatmin etmenin dışında bir beklentisi yoktur. Genç kızları kandırmak için her türlü alçaklıkları yapabilmektedir. “Sevgi” gibi yüce bir duygu, onun evreninde yer almaz. Romanda özellikle Belma ile uzun süre devam eden ve Belma'nın hamile kaldığı yasak ilişkinin kurgusuna geniş yer verilmektedir. Behiç'in Mebrure'yi kandırmaya çalıştığını ve kendisini aldatıldığını gören Belma, Nevin'e ve Behiç'in kendisine şunları söyler:

“Senin verdiğin teminat hep boşa gitti. Behiç'in söyledikleri de yalan... Beni böyle hırpalanmış bir mendil gibi lekeleyerek ortaya attı... Behiç'le evlenmezsem ben ne yapabilirim?... Beş seneden beri her gün, her gece bana izdivaç vaadetti, halbuki gözümün önünde türlü türlü kadınlara sataştı... Senin kardeşin çok âdi bir adam!”(S.K.s.49) “Biliyorum, sen bütün kızları, kadınları bir el ilânı gibi okuyor, buruşturup atıyorsun!... Biliyorum, sen dünyaya bunun için gelmiş, bunun için yaşıyor, bunun için öleceksin... iliklerime işleyen bir felâkete sebep olduğunu hatırla. Beni Cerrahpaşa gibi sakın, temiz yerlerden buralara getiren, bu rezalet ocağına düşüren sensin.” (S.K.s.59)

İlişkileri açısından ikinci önemli kişi, evlerine sığınan ve fiziğini beğenip birlikte olmaya çaba harcadığı Mebrure'dir. Daha evlerine geldiği gecenin ertesi günü Mebrure'yi yatağa atmak için çeşitli planlar yapar. Behiç, yaşamda zevkten başka hedefi olmayan bir karakteri canlandırmaktadır. Onu ne memleketin işgali ilgilendirir, ne de her hangi bir işle meşguldür. Değişik kızları baştan çıkartarak, yatağa atmak hayatının yegane gayesidir. Hayvansal içgüdü yaklaşımı sergileyerek, ilişkiye girdiği ya da gireceği kişilerin duygularına pek önem vermeyip onları daha çok fiziksel özellikleriyle ona tattıracağı bedensel hazlar açısından değerlendirir. “Çünkü hedonizm, hayatın gayesini bedensel hazda gördüğü için, insanın ruh yönünü gözardı etmekte, onu sadece bedenden ibaret bir varlıkmiş gibi algılamaktadır.” (Kınış, 2000:94) Behiç'in duygulara önem vermeyip sadece bedensel hazları amaç edindiğinin en güzel göstergesi, Belma'nın tüm ısrarlarına rağmen sınırsız cinsel arzularını gerçekleştirmede bir engel olarak gördüğü çocuğu hastalıklı diye diri diri gömüp ardından da Belma ile ilişkiye girmesidir. Belma'nın bir anne olarak ruhsal yönü ya da duyguları onu pek ilgilendirmemektedir, zira Behiç'e haz veren onun bedenidir:

“Behiç sustu, ikisi de o uzun koltuğa bakıyorlardı... Bu uzun koltuk onun Behiç'le bütün hatıralarına timsal olmuştu... Yine bu uzun koltuğun cazibesine kapılarak sendeliye sendeliye yürüdü, kendini bıraktı, yine bu uzun koltukta, fakat bu sefer hasta, şaşkın, fakat bu sefer bir ölü bitkinlikle uzandı. Ve ağladı... Behiç düşündü: “İşte... Bu manzaranın verdiği heyecanı poker veremez.” Belma'ya yaklaşarak uzun parmaklarını genç

kadının saçlarına daldırdı, hafif hafif, ince temaslarla bu sıtma başı, bu göz yaşıyla ıslak yüzü okşadı.” (S.K.s.61)

Nevin: Siyret ile evli olmamasına karşın onunla serbest ilişkiler içerisinde. Süslenip güzel giyinen ve vücudunun güzelliğini sergilemeye çalışan eğlence düşkünü bir kızdır.

Siyret: Kommersiyal Bankasında çalışan Siyret de arkadaşı Behiç gibi, haz düşkünü çapkın bir tiptir. Behiç’in kız kardeşi Nevin’in sözlüsü konumundadır. Naciye Hanım ile ilişkisi vardır. Behiç’in Mevrure’yi kandırarak ilişkiye girebilmesi için birlikte kurguladıkları plan çerçevesinde, Mevrure ile Güzide aynı odada yatacağından dolayı Güzide’yi köşkün korusuna çıkararak Behiç’e yardımcı olur ve o gece Güzide ile ilişkiye girerek bekaretini bozar. Olayın kapatılması için yine hep birlikte plan yaparlar ve Nazmiye Hanım Siyret’e yardımcı olmak için Naciye Hanımı ikna eder. Siyret hem annesi hem de Güzide ile yasak ilişki yaşamıştır:

“Muvaffakiyetini temenni ederim. -Ben de senin. Siyret, Güzide ile son macerasını anlatıyor:- Tuhaf şey, âdeta hiç mukavemet etmedi gibi...-Onun sana teslim olacağı evvelden belli idi. Bakışlarındaki arzuları okuyordum, herhalde biçarenin tahayyül ettiği erkek sen oldun. -Anladım amma, ona tecavüz etmek hiç aklımdan geçmiyordu. Yalnız kollarının arasında onu biraz sıkmak istedim, baktım ki fevkalâde heyecana düşüyor, titriyor, âdeta kendini kaybediyor, eh... durur muyum ya...”(S.K.ss.53-54,81)

Naciye Hanım: Nazmiye Hanımın yakın arkadaşı olan bu hanım köşkte verilen partilere sürekli katılan davetlilerden birisidir. Nazmiye Hanım gibi o da genç ve yaşlı birçok erkekle birlikte olmaktadır. Siyret ve Salih’le de ilişki yaşayan Naciye Hanım köşkteki eğlencelerde Nizamettin Bey ile birlikte. Salih, Naciye Hanım ile ilk ilişkiye Madame Panayota’nın evinde girmiştir. Para karşılığı onu başka erkeklerle de satar:

“Annesi Galatasaray’da kimi bekliyor, bil bakayım? – Keşfedemedim. – Beni! – Şaşmam... O kadın erkeksiz yaşamamaya yemin etmiştir. Bizim Salih’in metresi olduktan sonra, senin haydi haydi... – Evlât, şu Güzide’nin annesiyle ilk maceranızı anlatsana... -Ben yaşlı kadınları tercih ediyorum. Hediye istemezler, mükemmel bir kıyafet aramazlar, fazla kıskanmazlar... Madame Panayota’nın evine ilk davetimde geldi, hiç nazlanmadan soyundu, candan ahbap olduk... Ara sıra bana uçlarırdı da... her randevuda iki papel alırdım, ne zannettin ya!... Yol parası... oda, araba, gezme parasını da ayrıca verirdi!” (S.K.s.41-42)

Güzide: Annesi ile sürekli köşkte verilen eğlenceli partilere katılan daha çok genç yaştaki bu kız, Belma gibi köşk ortamında sürdürülen renkli yaşamın cazibesine kapılan bir tiptir. Güzide de bir akşam Nazmiye Hanımların evlerinin bahçesinde Siyret ile ilişkiye girerek bekaretini kaybeder. Mebrure ona bu ortamın tehlikeli olduğunu söyleyerek kendisini bu ahlaki açıdan bozulmuş ortamdan kurtarmasını istediğinde Güzide bu uyarıya ilgisiz kalır:

“-Seni tehlikede görüyorum. Etrafında senin felâketine çalışanlar var. Küçük kız gözlerini açtı: - Nasıl felâket? -Adeta felâket. Bazı insanlar var ki, kendi düşükleri âdiliğe seni de düşürmek istiyorlar. - Bundan kurtulmak için ne yapmalı? -Bu eve gelmemeli. -A (S.K.s.47)

Nizamettin Bey: Köşkte verilen partilerde Naciye Hanıma eşlik eden bu yaşlı bey Naciye Hanımla ilişki yaşamaktadır. Yazar şöyle tanımlar onu: *“Avrupa sefaretinde dolaşa dolaşa iyice Frenkleşmiş.” (S.K.s.50).*

Bu gruptaki kişilerin hepsi yasak ilişki yaşarlar. Yazar Anadolu'dan İstanbul'a getirdiği hem iyi eğitim almış kültürlü hem de öz değerlerine bağlı kahramanı Mebrure'nin bakış açısından şöyle tanımlar onları:

“Mebrure için bu köşk, büyükten küçüğe, kadından erkeğe, teklifsizden yabancıya kadar hep sefih, zevk düşkününü, hafifmeşrep insanlarla dolu... Mebrure pek iyi dikkat etti ki, bütün bu insanlar şu evde, yalnız birbirlerine zevk, eğlence ve heyecan vermek için yan yana gelmişlerdi. Bu maksada yürümek için başkaları tarafından kudsî tanınan herşeyi hurafe sanıyorlar, korkmadan çiğniyorlardı.” (S.K. ss.61-62)

Belma: Yoksul ve tekdüze Cerrahpaşa yaşamından yakınıdır. Burjuva sınıfının yaşam biçimine arzu duymakta ve artist olmayı istemektedir. Köşktekilerin ve özellikle de Behiç'in sayesinde bu arzularına kavuşacağı sanısındadır. Bunun için yabancı dil, dans ve müzik öğrenmeye çalışır, her hafta köşkte verilen partilerde temsil oynar. Behiç'in metresi olmayı kuşku duymadan kabul eder ve altı yıl boyunca Behiç'in metresi olarak yaşar:

“Bu kızın sinemaya ve aktrislerle zaafi o derece idi ki, emeline kavuşmak için mukaddes tanıdığı her şeyi feda edebileceğini açıkça söyledi... sen Türk hayatından acı acı şikayet ediyor, bana Viyana hakkında bir sürü sualler soruyor, cevap aldıkça çıldırır gibi seviniyor, Avrupa'yı hayalen olsun tanımaktan hoşlanıyordun: “Ben aktris olacağım. Evimi barkımı terk edeceğim, ailemden, anamdan, babamdan nefret ediyorum” diyordun... O zaman ben Nevin'in piyano ustasının kızıyla yaşıyordum. Sen bir gün... “Ben o budala kızı istemiyorum!” dedin, ben de sana cevaben: “Ne yapayım, her erkeğin bir metrese ihtiyacı vardır” dedim. Sen

de büyük bir tehalükle, memnuniyetle “Silviya’nın yerine geçmek istedin ve yine bu odada, şu uzun koltukta baygın düştüğün zaman unutamazsın ki bana tekrar tekrar teşekkür ettin.” (S.K.ss.50-61)

Salih: Fakir bir aile çocuğu olan Salih zengin sosyete ortamının zevkli yaşam biçimine, kadın ve parasına ilgi duyan biraz da sahtekar bir gençtir. Mahallesinden, evinden ve ailesinden öğrenen zengin üst tabakanın eğlence dolu renkli yaşantısına özenen Salih, onların yaşam biçimlerini paylaşabilmek amacıyla başta Nazmiye Hanım olmak üzere zevk ve para için yaşlı zengin kadınlarla yatar. Nazmiye Hanım ve Naciye Hanımın’ın jigolosu konumundadır. Daha sonra yaşananlar karşısında delirir ve akıl hastanesine yatırılır.

Arada kalmış kutbu temsil eden Belma ve Salih, iki kesim arasındaki yaşam farkını ve ahlâk anlayışını yaşayan kişiler olarak çelişkiler içerisindeyler. Cerrahpaşa semtinde oturan yoksul bir ailenin çocuğu olan bu iki kardeşten birisi, lüks ve üst tabaka yaşantısına özenen genç Türk kızını diğeri de genç Türk erkeğini sembolize etmektedir.

Mebrure: Kültür ve eğitim açısından batı modeliyle kendisini iyi yetiştirmiş, ahlaki açıdan Türk toplumunun benimsediği değerlere bağlı bir yaşam sürdürme çabası içerisinde ideal bir Türk kızı tipini temsil etmektedir. Anadolu’dan Nazmiye Hanımların köşküne gelen ve batılı bir eğitim kurumunda okumuş Mebrure aracılığı ile Anadolu gözüyle köşkte sergilenen yaşam biçimini değerlendirme olanağını ortaya koymuştur. “Romanın iyilik, temizlik, namusluluk simgesidir.” (Doğan, 1976:60) Mebrure’den habersizce bıraktığı kitabı almak bahanesiyle gece yarısı onun odasına girerek onu kandırıp ilişkiye girmeyi düşleyen Behiç’e karşı genç kızın sergilediği tavır onun karakter yapısını ve ahlak anlayışını ortaya koymaktadır:

“Mebrure şiddetle ayağa kalktı, kıpkırmızı kesilen başını yukarı kaldırdı ve son kuvvetiyle emretti: - Behiç Bey, rica ederim odamdan çıkınız, ben böyle şeylere tahammül edemem... Siz çıkmazsanız ben çıkıyorum.”(S.K.s.56)

Nadir Bey: Kendisini yetiştirmek, kültürünü artırmak ve ülkedeki gelişmeleri takip etmek için çok okuyan ülkücü bir gençtir. Kurtuluş Savaşı’nı takip eder. Köşkte yaşanan ahlâk dışı ilişkileri paylaşmadığı gibi söz konusu yaşam biçimini tasvip de etmez. (Doğan, 1976:61) Yazar, Şehzadebaşı semtinde yaşayan Nadir’in gözüyle, bu yaşam biçimine eleştirel bakmaktadır. Bu ortamda yaşananları paylaşmayan Nadir ve Mebrure’yi böyle bir ortama sokmak suretiyle, hem erkek hem de kadın bakış açısından yaşanılanlara dışarıdan bakma olanağı yaratmıştır. Şöyle tanıtır Nadir Beyi: “Zeki, açık fikirli, münevver bir genç.” (S.K.s.53)

Fahri: Yoksul, ülkesini çok seven, ülke sorunlarına karşı ilgi duyan, dürüst, namuslu, dindar ve özverili bir Türk gencidir. (Doğan, 1976:61) Kültürlü bir kız olan Mebrure'ye, duygu ve düşüncelerinden ötürü aşık olur. Nadir'in Fahri'yi Mebrure ile tanıştırdığı sahne: “*Halis Anadolu’lu bir arkadaşım Fahri.*” (S.K.s.69)

Mebrure, Nadir ve Fahri geleneksel müslüman Türk kimliğini yansıtan kesimi temsil etmektedir. Bunların dışında Nadir'in güzel ahlaklı annesi Hayriye Hanım romanın olay örgüsünde önemli işlevi olan kişilerdendir. Mebrure'ye kızı gibi davranır ve onun iyiliği için çalışır. Türk toplumundaki farklı semtleri temsil eden bireylerin yaşam biçimleri, ahlak anlayışları, giyim ve kuşamları farklılıklar göstermektedir. Yukarıda değindiğimiz semtler birbirinin karşı kutbu olduğu gibi, hayata bakış açıları itibariyle Fahri Behiç'in, Nadir Siyret'in, Mebrure Belma'nın, Nadir'in annesi Hayriye Hanım ise Nazmiye Hanımın tam karşı tipleridir.

Belma'nın tersine Mebrure, batıdan alınması gereken eğitimi almış ama batı kültürünün bozulmuş yanlarının etkisinde kalmamıştır. Belma ise tersine muhafazakar bir semtte oturmasına karşın onun sanatçı olma ve batı kültürü etkisinde gelişen eğlenceli yaşama karşı olan isteği onun birçok ahlaki değerleri ve sonunda da yaşamını kaybetmesine neden olmuştur. Behiç, Mebrure'yi kandırmak için, kızların peşinden koşan hedonist bir erkek izlenimini bir süreliğine silmeye çalışmaktadır. Mebrure, muhafazakar Fahri ile alafranga Behiç arasında tercih yapmakta zorlanır. Batılı bir tip olan Behiç Osmanlı bürokrasisinin üst tabakasından zengin bir ailenin halktan kopmuş oğlunu canlandırırken, Fahri fakir halk tabakasından idealist bir Türk gencini temsil etmektedir. Mebrure, Nazmiye Hanım ve Nevin'in de baskıları karşısında hangi doğrultuda karar vereceğini bilemez. Bir yandan Behiç'in, haz düşkünü ve güvenilmez tip olmasına karşın maddi açıdan rahat yaşamı ve modern gözüken yanlarını da ortaya koyarken, diğer yandan da Fahri'nin ahlaki açıdan olumlu yanlarını anlatırken, sosyal ve ekonomik yönden eksik yanlarını da ortaya koymaktadır. (Moran, 1991:168-169; Tekin, 1999:74) Böylece yazar aslında Türk gencinin ahlaki açıdan bozulmamış ama aynı zamanda da ekonomik ve sosyal açıdan kendisini daha çok geliştirmesini arzulamaktadır:

“Vakit gelmişti, ertesi günü son sözünü söylemesi lâzımdı... Uyu-yamadı, çünkü yalnız kimsesizliğin azaplarıyla değil, gençliğin hevesleriyle, arzularıyla de, mücadele ediyordu... O saniyelerde Behiç'le evlenmeğe birkaç defa karar verdi.... Fakat Behiç'in hayaliyle mücadele eden bir başkası daha vardı, bir başkası ki hayali, genç kıza et râsesi vermiyor, derin, daha yüksek arzular uyandırıyor; Fahri....” (S.K.ss.138-139)

Mebrure'nin karşı karşıya kaldığı bu çıkmaz, aslında Türk toplumunun içinde bulunduğu karmaşık durumu yansıtmaktadır. “*Yazarımıza*

göre Batı uygarlığına özgü değerler: para, maddi başarı ve hazza dayanan bir ahlak anlayışı; Doğulununkiler ise Türk-İslam uygarlığından gelen manevi değerler ve dine dayalı bir ahlak anlayışı... bunu madde ve ruh kavramlarına indirgeyebiliriz kuşkusuz. Zaten dikkat edersek, görürüz ki Batılı adamın özellikleri beden ve madde ile, Doğunununkiler ise ruh ya da kalp ile ilgili... Onun için Batılı tipin kadından beklediği de birkaç saniyelik zevktir. Ne sever ne de kıskanır, ama şık giyimi, serbest davranışları ve atılgan kişiliği ile kadınlar için çekicidir ve kolay avlar onları. Doğulu ise ruhtur, kalptir... Batılının üstünlüğü, kudreti, madde ve beden dünyasındadır; maddi değerlere, bedensel zevklere kavuşmasını bilir, ama amacına ulaşmak için ruhu, kalbi ve ahlak kurallarını yadsır.” (Moran, 1991:170-171) Safa, eserlerinde kadını toplum ile özdeşleştirerek batılılaşma etkisi ile Türk toplumunun yaşadığı değerler çatışmasını, kadınların eş, aile, çevre ile ilişkilerinde ortaya çıkan problemler olarak sembolik bir biçimde dile getirir. Mevrure'nin eş seçiminde tercihi, toplumun Batı-Doğu değerleri arasındaki tercihini yansıtmaktadır. Bu açıdan romanın başlığı da oldukça anlamlıdır. Sözde Batı yaşam biçimini taklit etmeye çalışan Belma; toplumun onaylamadığı bir hayat sürdürüp mutsuz bir sonla karşılaşırken, batının etkisiyle ortaya çıkan ahlaki açıdan kokuşmuş yaşam biçimini paylaşmayan Mevrure, Türk kültürüne, doğunun manevi değerlerine yönelerek doğru yolu bulur ve mutlu bir sona varır. (Genç, 1990:55-56; Moran, 1991:177) Romanın sonunda bedenine önem veren zengin Behiç'i değil de duygu ve düşüncelerine önem veren Fahri'yi eş olarak seçmesi (Doğan, 1976:60), yazarın vermek istediği öğretiyi de ortaya koymaktadır.

Maddi açıdan Belma'ya iyi bir yaşam tattıran Behiç, metresinin duygularına önem vermemiştir. Uzun süre kullanıldıktan sonra başka bir bayan nedeniyle terk edilmek duygusu Belma için kabul edilemez bir durum arz etmektedir. Belma'ya göre müslüman Türk kızı ilk ilişkiye girdiği erkekle evlenmelidir. Aslında o devir Türk toplumundaki genel anlayışa göre bu ilişki ancak evlilikten sonra gerçekleşmeli ve evlilik öncesi kızlar bekaretini korumalıdır. Aldatıldığını anlayan ya da gerçekler ile karşı karşıya kalan Belma tutkularının kendisini yanlış yola sürüklediğini anladıktan sonra, bu yaşam biçimine ve Behiç'e karşı duyguları nefrete dönüşür. Behiç'in Mevrure'yi elde etmek için Belma'yı terk etmesi üzerine, Belma Şişli'deki yaşam serüvenine nasıl sürüklendiğini ve Behiç'in hangi vaatlerle kendisini aldatıp tuzağa düşürdüğünü, hasta yatağında frengiden ölmek üzereyken Nadir aracılığı ile Mevrure'yi çağırarak ona anlatmak ve onun aynı hataya düşmesine engel olmak ister. (Tekin, 1999:75) Özendiği yaşam biçiminin kendisini de ne hallere düşürdüğünün bilincine varan Belma artık yaşadıklarına pişmandır. Yaptığı hatanın ya da işlediği günahın bedelini genç yaşta hasta yatağında ölümü beklemeden intihar ederek öder: *“Biçarenin ağızından kanlar, liyme liyme*

pıhtılı elyaf çıkıyordu... hastanın kuvveti birdenbire azaldı, bakışları bulandı... – Süblime mi kullanmış?... –Evet, kendisi öyle söyledi.” (S.K.ss.173-175) Bu sahne Madame Bovary'nin intihar sahnesini anımsatmaktadır. O, yaşadıklarının tüm müslüman Türk kızları için ibret olmasını ister. Ona göre bu cezbedici yaşamın tuzaklarından kurtulmanın ve mutlu olmanın tek yolu müslüman Türk kimliğine uygun yaşam biçimi sürmektir. Yaşamının sonunda Belma, Türk kızlarına izlemeleri gereken yolu gösterme misyonunu üstlenmiş gibi gözükmektedir:

“Öyle bir uyanış uyandım ki, ah, Mebrure, bu tavanı basık odamda geçirdiğim geceleri, karyolamı sarsarak, göğsümü yırtarak ağladığım geceleri bütün genç kızlar bilseler; ah Mebrure, benim felâketime habersiz koşan binlerce müslüman kızına bu karanlık odadan haykırabilsem, kısık ve öksürüklü sesimi duyurabilsem... “Heyy yollarını şaşırınlar... Vazifelerini unutanlar... Ne yapıyorsunuz? Nereye gidiyorsunuz? Bir adım ilerinizde sizi bekleyen çukurları ve kuyuları görmeden nereye... nereye?” diye, avazım çıktığı kadar uzun bir çığlık koparabilsem..., şu halime oh olsun. Demek ki dünyada yapılan Budalıklar ve günahlar cezasız kalmıyor... -Düşün bir kere, karnımda, hükümetin, ailemin, muhitemin tanımadığı bir çocuk taşıyordum. O gün, ilk şüpheyle Behiç'e koştum... Ehemmiyet vermiyordu. “Biraz daha büyüsün, dünyasını görmeden onu çinko leğene düşürmenin yolu var” diyordu... Doktorun Behiç'e söylediği Fransızca kelimelerden bir tanesinin mânâsını anlayarak bu zavallı çocuğun hastalığını öğrendim... Frengi!... -Behiç'ten... hastalığı Viyana'da Rejina ismindeki mürebbiyesinden aldığını... söyledi... Nevin bana, kardeşinden gizli paralı âşıklar buluyordu... sana... söylemek istiyorum ki... Behiç... Yalancı... kalpsiz... hain... menfaatperest... zevkine düşkün... berbat bir adam... Mebrure... ona... ötekilere... çünkü ötekiler de öyledir: Nevin de... Nazmiye de... benim gibi hastadırlar. Hep fena adamlar, hep ahlâksızlar... onlara hiç aldanma, hattâ...bana...vaat et...artık köşke gitmeyeceksin, vaat et...Mebrure, vallahi...hep seni düşünüyorum... hep...ve bütün temiz, namuslu, öz Türk kızlarını...” (S.K.s.156-171)

Belma romanın sonunda Mebrure'yi uyararak görevini yerine getirmişti. Haykırışındaki son sözcükler ise onun vermek istediği öğretiyi çok güzel özetlemektedir: *“dedim... artık... ben Müslüman... Türk... kız...Allah...” (S.K.s.174) Bu bir şekilde Belma'nın itirafı ve aynı duruma düşmemesi için genç kızlara mesajdır. Romancı, aldanmış ya da aldatılmış genç Hatice'nin dramında bütün müslüman Türk kızlarının durumuna ayna tutmak istemiştir. Safa; *“roman... fert ruhunun olduğu kadar cemiyetin de aynasıdır”* der. (1942) Seçtiği son sözün Allah kelimesi olması, çirkin ortama düşmüş bir kızın olaya bakış açısını, dolayısıyla yazarın bu ahlak sorununu dini açıdan da değerlendirdiğini göstermektedir. Burada yazar yasak ilişki konusunu sosyal boyutun yanında dini perspektif açı-*

sından da ele almaktadır. “*Din karşısındaki tavrı, bir ilâhiyatçı tavrı olmaktan çok bir ahlâkçı (moralist) tavrı... Romanlarında din ve dine ilişkin hususlarda titiz davranmasının sebebi, dinin fert ve cemiyet için lüzumuna inanmış olmasından ileri gelmektedir.*” (Özbalcı, 2000:265,273) *Sözde Kızlar* romanında dinin önemi ahlaklı ve huzurlu bir yaşam sunmasındandır.

Behiç Belma’yı sadece manevi açıdan hasta etmemiş, fiziksel açıdan da bulaşıcı bir hastalık olan frengi hastalığını ona bulaştırmıştır. Yazarın romanın kurgusunda frengi hastalığını seçmesi çok anlamlıdır. Burada frengi hastalığı sembolik değerler taşımaktadır. Evlilik dışı ilişkilerle yayılan bir hastalıktır frengi. Batıda ahlak dışı yaşanan ilişkiler sonucu ortaya çıkan hastalık, batıyı bu yönüyle taklit etmeye çalışan Türk toplumunda da kendisini göstermiş ve bulaşmaya başlamıştır. Frengi hastalığının bulaşıcılığı, yasak ilişkiyle ortaya çıkan ahlaki bozulmanın toplumda yayılmasını temsil eder. Frengi hastası çocuğun babası tarafından diri diri gömülmesi ise, Türk toplumunun, bu ahlaksız yaşam biçimi ile gençliğinin yaşantısını ve geleceğini karartması özdeşleştirilmek istenmiştir. Burada ilginç bir nokta hastalık haz düşkünü bir erkekte ortaya çıkmıştır ve ondan bayana ve çocuğuna bulaşmıştır. Bu durumda söz konusu hastalığın ya da mecazi olarak yasak ilişkinin toplumda yayılmasının sorumluluğunu yazar erkek kahramanına yüklemektedir. Bundan kurtuluşun yolunu ise, Mevrure aracılığıyla genelde kadına özelde ise kendisini eğitim ve kültürel açıdan iyi yetiştirmiş Türk kızına vermektedir.

Sözde Kızlar romanının ele alınan düşünce ögesine verilen önemden dolayı tezli bir roman olduğu söylenebilir. (Tekin, 1999:53-55) “*Batı’dan gelen sahte değerler, ahlâk düşüklüğüne yol açmaktadır. Kişideki ve toplumdaki bütün bozukluklar bu ahlâk düşüklüğü nedeniyle. Buna karşı korunmak için, kişi ve toplum, “manevî değerlere, dinine, ailesine, geleneklerine bağlı” kalmalıdır. Romancı, Sözde Kızlar’da bu dersi vermektedir.*” (Doğan, 1976:62) Yazar romanında hem bir ideoloji hem de tezler ortaya koymaktadır. Toplumda yaşanan yasak ilişkiler konusunda yazarın kahramanları aracılığıyla ortaya koyduğu görüşler, romanını güdümlü eserler çizgisine yaklaştırmaktadır. Zira *Sözde Kızlar* romanı duygusal açıdan olduğundan daha çok düşünce boyutuyla ön plana çıkmaktadır. Belma, duygusal yanından fazla özellikle Mevrure’ye yaptığı itiraf sahnelerinde düşünce boyutuyla dikkatleri çekmektedir. Yaşanan olaylardan hareketle yazar, bireysel, aile ve toplumsal boyutta ortaya çıkan felaketlerin Türk-İslam kimliğinden uzaklaşmanın sonucu olduğu sentezine ulaşmaktadır.

Savaş yıllarında özellikle sosyetenin yaşadığı bohem hayatı, maddî ve ruhî sefalet anlatılmaktadır. Birey ve toplum açısından yaşamın farklı bir boyutunu yazar biraz da ironik bir yaklaşımla irdelemiştir. (Özbalcı,

2000:275-276) Safa, özellikle sosyal hicve geniş yer verdiğini ifade eder. Konuyla ilgili görüşlerini şöyle dile getirir: “*Bilinir ki satirik, yani hicvî romanlar, bir devrin gayrı tabii hadiselerini sezerek onun tuhaflığını hissettiren eserlerdir... Sözde Kızlar’ın maksadı bu garabeti ifade etmektedir... Sözde Kızlar, devrin çığrından çıkmış ahlakını, zevkini, hayatını hicvetmek için yazılmıştır. (S.K., 2.baskı, 1925, s.4, alıntıl原因 Ayvazoğlu, 1998:77) Salih, babasına Nâfi Bey’in köşkünü alaycı bir tutumla anlatmaktadır:*

“*Gittiğimiz yer de Şişli’de Nâfi Beyler... Namuslu, dindar bir aile... Sana yüz kere söyledim ki bu aile gibi namushusuna dünyanın hiçbir yerinde tesadüf edilemez.*” (S.K.s.77)

Romanında yukarıda genişçe değindiğimiz çevrenin kişi üzerindeki etkisi başta olmak üzere natüralizmin bazı ilkelerine yer verir Safa. “*Onun natüralist bir romancı olduğunu söylemek belki daha doğru olur*” (Özbalcı, 2000:273), fakat bu akımın din ve ahlak konusundaki yaklaşımlarını paylaşmaz. “*Safa, XIX. yüzyılın sonunda Batıda hâkim bir felsefe haline gelen ve kendi devrinin dinci ve ahlâkçı akımlarıyla ters düşen Felsefi Natüralizm’i ve onun insan kavramını reddediyor... kabul etmek istemediği, insana yakıştıramadığı ahlâk durumu, Natüralizm’in, insanı canlı tabiatla, hayvan ve bitkilerle aynı seviyede tutuşu.*” (Kantarcioglu, 1979:20-22) Natüralizmin temel ilkelerinden birisi olan soyaçekim faktörünün yasak ilişkiler ve aldatma konusunda Safa tarafından dikkate alındığını görmekteyiz. Güzide annesi gibi ilişki düşkünü bir kızdır, hemen ilk teklifte bir erkekle yatmayı kabul eder. Nevin ve Behiç yine yasak ilişki konusunda annelerinin yolundadır. Olaya diğer açıdan baktığımızda ise Behiç’in bütün zorlamalarına, yine Behiç, Nevin ve Nazmiye hanımın tezgahlarına karşın Mebrure yasak ilişki ya da tuzağa düşme konusunda taviz vermemiştir. Çünkü o annesiyle aynı karakteri taşımakta ve onunla benzer davranışlar sergilemektedir. Doğuştan bazı özellikler taşıdığı için, İzmir’de Amerikan Kolejinde okumasına karşın ahlaki açıdan kendisini Türk geleneklerine uygun şekilde yetiştirmiştir. Kalıtımın etkisinin vurgulanmaya çalışıldığı en çarpıcı örnek ise Behiç ve Belma’nın çocuklarının da frengi hastası olarak doğmasıdır. Belma çocuğa hastalığın babasından geçtiğini söyler. Bu da yazarın yukarıda anlatmaya çalıştığımız natüralizmin prensiplerinden biri olan kişilik özelliklerinin anne-babadan geldiğini vurgulamaya çalıştığı yönündeki tezimizi doğrular nitelikteki somut bir örnektir. Belma ve Salih’in babasının tanıtıldığı sahnede, hoca olmasına karşın bu gençlerin babasının da içkili eğlenceli gezintiler düzenleyip roman kadınları ile ilişki yaşadığına değinilmektedir:

“*Sakal koyuvermezden evvel yaptığın hovardalıkları annem anlatmakla bitiremiyor. İstanbul’u haraca kesmişsin. Hâlâ mahallenin tazelelerinde gözün var. Onlar da senden hoşlanıyorlar. Mustafa Efendi Sırttı: -*

Anladık amma Salih reis, ben gençliğimde sizin gibi eğlenmezdim... Haydarpaşa'dan bir muhacir arabası kiralar, yirmi kişi içine dolardık. Yanımıza hokkabaz Portakaloğlu ile çengilerini de alırdık, bir altına gelirlerdi... Yer içer, eğlenir, her şeyi yapardık. Akşama eve döndüğümüz zaman ağzımızı nane ile yıkar, yine camiye gider, mahallenin ihtiyarlarının elini öper, hovardalıği hiç çaktırmazdık.” (S.K.s.77)

Kişileri bu şekilde davranmaya iten nedenlerden birisi kültürel değişim ve çevre faktörü iken diğerinin kalıtım olduğu açıkça gözükmektedir. Kişilerin, kişilik ve ahlak anlayışlarının oluşmasında çevrenin yanı sıra kalıtımın da önemli bir etkisi vardır.

SONUÇ

Güzel-Dost romanında XIX.yüzyıl, 3.Cumhuriyet ve özellikle de 1870 Fransa-Almanya savaşının bunalımlı dönemlerini yaşayan Fransız toplumundaki ahlak çöküntüsü yansıtılmaya çalışılırken, *Sözde Kızlar* romanında da Tanzimat, II.Meşrutiyet ve özellikle de Kurtuluş Savaşı (işgal) yılları sürecinde bunalımlı dönemler geçiren Türk toplumunda gözlemlenen değişim ve ahlaki bozulma sergilenmeye çalışılmıştır.

Maupassant'ın romanında olaylar Fransız toplumunda en kozmopolit ve burjuva sınıfının en etkili olduğu kent olan Paris'de geçerken, Safa'nın romanında da olaylar Türk toplumu için en kozmopolit ve halktan kopuk üst tabakanın yaşadığı kent olan İstanbul'da geçmektedir. Paris'in burjuva ortamı ile İstanbul'un Şişli ve Beyoğlu gibi semtlerindeki insanlar benzer davranışlar sergilemekte ve benzer yaşam biçimi sürdürmektedirler. Nazmiye Hanımın ailesi ve çevresindekiler, tıpkı Mme Walter, Mme Forestier (Duroy) ve Mme de Marelle'in aileleri ve çevrelerindeki kişiler gibi halktan kopuk insanlardır. *Güzel-Dost* romanında Paris'in burjuva ortamlarında sürdürülen ahlaksız yaşamlardan; karı ve metres parası ile sürdürülen yaşam biçimlerinden, aşk kaçamaklarından ve skandallarından söz edilmektedir. *Sözde Kızlar* romanında da İstanbul'un Şişli semtinde batılılaşmanın da etkisiyle sürdürülen dejenere olmuş yaşam biçimi sunulmaktadır.

Maupassant'ın romanında önce her hafta Mme Forestier'lerin evinde verilen akşam partilerinden, ardından da Mme Walter ve Mme de Marelle'in verdikleri partilerden söz edilmektedir. Aynı şekilde Safa'nın romanında da Nazmiye Hanımların köşkünde her hafta eğlence partileri düzenlenmektedir. Bu partilerin konukları genelde burjuva sınıfından zengin kişileridir. Bunların dışında, *Güzel-Dost* romanında Duroy, *Sözde Kızlar* romanında Belma ve Salih kardeşler, bu yaşam biçimine özenen arzulu gençler olarak söz konusu ortamlara dışardan adapte olmaya çalışırlar. Duroy, sosyete de yer edinme, para ve sosyal statü arzusu peşindeyken, Belma'nın da lüks yaşama kavuşma ve artist olma arzusu vardır.

Partilere hep aynı kişiler davet edilir ve davetler yeme, içme ve eğlence-nin yanında birbirleriyle yasak ilişki yaşayan kişileri bir araya getirme işlevine de sahiptir. Duroy, Madeleine'in evlerinde verdiği bir parti esnasında Mme Walter ile anlaşıp dışarıda arabada ilişki yaşamaya çalışırlarken, Nazmiye Hanımların köşkünde verilen partide Salih ile Nazmiye Hanımının bahçedeki fıstık ağacının altında ilişki yaşamalarından söz edilir. Duroy gibi Salih de burjuva ortamından kendisinden yaşlı ama zengin kadınlarla yatmaktan hoşlanır.

İki romanda da taşradan başkente gelen maddi durumu zayıf kişiler anlatılmaktadır. Ne Duroy ne de Mebrure'nin doğru dürüst giyecekleri elbiseleri bile yoktur. Arkadaşı Forestier bu konuda Duroy'a burjuva ortamında kıyafetin, kalacak mekandan bile daha önemli olduğunu söyler. Nazmiye Hanımın kızı Nevin de verdiği partide Mebrure'nin güzel giyinmesini ister ve doğru dürüst giyecek kıyafeti olmadığı için kendi kıyafetlerinden ona giydirir. Bazı kişilerin giyim ve davranışlarını yergi içeren bir üslupla anlatılmaktadır her iki yazar da. Kişilerin giyimkuşamları, duygu ve düşünceleriyle yaşam biçimleri örtüşmektedir. Madeleine, Mme de Marelle ve Mme Walter dekolte ve erkeklerin ilgisini çekecek şekilde giyinip süslenmektedirler. Aynı şekilde Safa'nın da ahlak dışı ilişki yaşayan bayan kahramanları; Nazmiye Hanım, Naciye Hanım, Belma, Nevin ve Güzide çarpıcı giyim tarzlarıyla dikkat çekmektedirler.

İlişki yaşamak için Duroy'un evine gittiğinde merdivenlerde rastladığı bir kadın Mme de Marelle'e kötü davranır. Bu olay üzerine Mme de Marelle, Duroy ile ilişkilerini sürdürmek için başka bir semtte garsoniyer kiralar. Belma'nın hamile olduğunu ailesi ve çevresinden gizlemek için Behiç de Boğazda Vaniköy'de bir garsoniyer kiralamıştır ve bir yıl boyunca ilişkilerini orada devam ettirirler. İlginçtir ki Behiç evi Cerrahpaşa ya da Şehzadebaşı'nda değil de Boğazda kiralamıştır. Çünkü diğer semtler böyle bir yaşam biçimi sürdürmek için uygun değildir. Fark, *Güzel-Dost* romanında fakir konumda olan erkektir ve evin kirasını metresi verirken, *Sözde Kızlar* romanında evin kirasını erkek vermektedir, metres konumundaki kız fakirdir. Fakat diğer bir örnekte ise, Duroy ve Mme de Marelle misali, Salih ile ilişkiye girdikleri Madame Panayota'nın evinin kira parasını Nazmiye Hanım ve Naciye Hanım öderler.

Maupassant'ın romanındaki şahıs kadrosu Safa'nın romanına göre daha yüksek tabakadan ve oldukça kalabalıktır; yasak ilişki konusu çok daha kompleks ve farklı boyutlarda ele alınmıştır. Maupassant'ın bu romanı teknik açıdan zengin bir konu üzerine derinleşmektedir. (users.swing.be/bn/Maupassant) Safa'nın romanında olay örgüsü basit bir yapı sunmaktadır; Nazmiye Hanımlar küçük bir burjuva topluluğu oluşturmaktalar. Maupassant ve Safa yapıtlarını hem bir romancı hem de gazeteci gözüyle kaleme almışlardır.

Safa'nın kahramanları Maupassant'ın kahramanları ile bazı ortak kişilik özellikleri taşırlar. Hem Maupassant'ın ana kahramanı Duroy, hem de Safa'nın ana kahramanı Behiç, haz düşkün, çapkın, iki yüzlü, kurnaz ve ahlaksız kişilerdir. Her iki kahraman da farklı kadınlarla cinsel arzusu- nu gerçekleştirmenin peşindedirler. Duroy, eşi Madeleine'i hem eski metresi Mme de Marelle, hem de patronunun karısı Mme Walter ile aldatmıştır. Aynı anda 3 kadınla birden ilişki yaşar. Behiç de aynı anda farklı kızlarla ilişki yaşar. Fakat Duroy metres olarak zengin burjuva sını- fından evli kadınları seçerken, Behiç birlikte olduğu kızlarda sosyal statü aramaz ve daha çok fakir ya da zor durumdaki kızları ağına düşürmeye çalışır. Duroy eş olarak da burjuva sınıfindan dul kadın ve kızları seçer. Duroy'un evlilikteki amacı da para ve sosyal statü kazanmak olduğu için kadınları araç olarak kullanmaktadır. Behiç evliliği hiç düşünmez, Mebrure'ye evlilik teklifi de sırf onu kandırıp onunla belli bir süre ilişki yaşamak içindir. Onun kızlarla olan ilişkilerindeki tek hedefi cinsel yön- den arzularını tatmin etmektir. Duroy metresinin kiraladığı garsoniyerde- ki kanepenin üzerinde değişik kadınlarla ilişkiye girmiştir. Behiç de ben- zer sahneyi köşklerindeki salonda bulunan koltukta Belma ve birçok kızla ilişkiye girerek yaşar.

Maupassant ve Safa'nın romanlarında erkekler bir başka bayanla i- lişki yaşadığı ya da kurmaya çalıştığı zaman eski metresleri onları izler. Duroy, Mme de Marelle ile tiyatroya gider, eski metresi Rachel de orada- dır ve onları görür. Bu olay üzerini her iki metresi de Duroy'u orada terk ederler. Behiç de kandırmak için Mebrure'yi bir mercedes kiralayarak İstanbul gezintisine çıkarır. Bu yolculuğa çıktıklarını onları köşkün çev- resinden izleyen Belma görür ve artık Behiç'in kendisini kesinlikle terk edip bu kız ile birlikte olacağı kanısına varır. Duroy, Mme Forestier, Mme de Marelle, Mme Walter ve Suzanne'ı komplimanları ile kandırma- ya çalışır. Benzer şekil de Behiç de metreslerini ve Mebrure'yi kompli- manları ile kandırmaya çalışır. Ayrıca *Güzel-Dost* romanında dış işleri bakanı evli bir bayanla yasak ilişki yaşarken, *Sözde Kızlar* romanında dış işleri müsteşarının oğlu değişik kızlarla yasak ilişki yaşar. İlişki sahneleri *Güzel-Dost* romanında daha ayrıntılı ve açık bir şekilde sunulmaktadır. *Sözde Kızlar*'da ilişki sahneleri ayrıntılı olarak betimlenmez. Duroy, Mme de Marelle'i evine bırakırken, arabada öpüşerek aşk yapmaya çalışı- rlar. *Sözde Kızlar*'da da Behiç Mebrure ile araba gezintisine çıkarlar ve arabada zaman zaman yolun durumuna göre istem dışı olarak Behiç ile Mebrure'nin vücutları birbirine değdiğinde, Behiç bu temaslardan haz duyarken Mebrure temkinli davranarak kendisini Behiç ile temas ettir- memeye çalışır. Burada iki toplum arasındaki anlayış farkını görmekte- yiz.

Duroy, Salih ve Belma buldukları fakir ortamdan kurtulup lüks ve eğlenceli yaşam arzusuyla burjuva sınıfına özenmelerinin sonucu olarak yasak ilişkilerin ve ahlaksızlığın normal sayıldığı yaşam biçimini paylaşmaya başlarlar. Buradan hareketle her iki romanda da insanları ahlaksız bir yaşam biçimine iten nedenlerden birisinin kapitalizmin yarattığı koşullardan kaynaklandığını söyleyebiliriz. Fakat, öte yandan Maupassant'ın romanındaki kadınların hiçbirisini yasak ilişkiye iten neden yoksulluk değilken zira yasak ilişki yaşayan kadınların hepsi burjuva sınıftan insanlardır, Safa'nın romanında yasak ilişki yaşayan dul kadınlar toplumun üst düzeyinden olsalar da, Belma gibi genç kızları bu yasak ilişkiyi yaşamaya iten neden biraz da yoksulluktur. Belma dışında Safa ve Maupassant'ın incelediğimiz romanlarında kadınları yasak ilişkiye iten neden Zola'nın romanındaki gibi fakirlik değildir. Maupassant'ın kahramanı, yaşadığı bu yasak ilişkiler sayesinde yeni ekonomik olanaklar ve sosyal statüler kazanırken, Safa'nın kahramanları sürdürdükleri yasak ilişki sonrasında felaket ve dram yaşarlar. Bu konuda iki roman arasında tam bir zıtlık söz konusudur. Birisinde ahlaksız yaşam biçimi bireyin yükselmesine olanak verirken diğesinde bireyin mahvolmasına neden olmaktadır. Duroy, bu ahlaksız ortamda yükselirken, Belma ve Salih ikisi de geldikleri bu ortamda yok olurlar. Duroy eşi Madeleine ve metresi Mme Walter'i zor durumda bırakırken, Behiç metres hayatı sürdürdüğü kız olan Belma'ya zor durumda bırakıyor. Duroy, birlikte olduğu kadınlardan maddi destek alırken, Behiç birlikte olduğu kızlardan hiç parasal destek almıyor tersine onlara maddi açıdan destek oluyor. Bunun yanında Salih, Duroy gibi birlikte olduğu kadınlardan parasal destek alıyor. Nazmiye Hanım ve Naciye Hanım ilişkide buldukları Salih'e harçlık veriyorlar. Duroy bekar bir kız olan Suzanne ile evlilik planları yaparken onun zenginliği üzerine böyle bir kararı alıyor. Behiç de geçici bir süre için de olsa Mebrure ile evlilik planı yapıyor, fakat Behiç'in evlilik planı sadece Mebrure'nin fiziğini beğenmesi ve onunla cinsel arzusunu gerçekleştirmek içindir. Mebrure'ye parasal desteği sağlayacak olan odur.

Yine Duroy'un hem Mme Walter hem de kızı Suzanne ile ilişki yaşadığı gibi, Siyret de hem Naciye Hanım ile hem de kızı Güzide ile birlikte olur. Evlenmeden önce evlenecekleri kızların anneleri ile birlikte olmaları da Duroy ve Siyret arasındaki bir başka benzerliği ortaya koymaktadır. Fakat Mme Walter kendi metresinin kızıyla evlenmesine kesinlikle karşı çıkarken, Naciye Hanım kendisi ile de ilişki yaşayan Siyret'in kızı ile evlenmesine karşı çıkmadığı gibi bu koşulla Siyret'i affeder. Çünkü Siyret'in ekonomik durumu iyidir.

Yasak ilişkilerde dikkatimizi çeken bir diğer önemli nokta kişilerin arasında sevgi bağlamında herhangi bir aşkın bulunmayışıdır. İki romanda da dudaktan kalbe giden yol değil, dudaktan fizyonomi olarak cinselli-

ğe giden yolun öyküsü anlatılmaya çalışılmıştır. Duroy ve Behiç'in kadın vücudu için duyduğu hazlar, adeta hayvansal içgüdüleri çağrıştırmaktadır. Burada esin kaynağını ünlü natüralist Geoffroy Sainte-Hilaire'in bütün canlılar organik bir bütündür tezinden alan natüralizmin ilkeleri doğrultusunda Maupassant ve Safa'nın, kahramanları Duroy ve Behiç'in davranışlarını betimlediklerini söyleyebiliriz. Aralarındaki ilişkilerin bağları ya cinsel hazlara, ya da farklı çıkarlara dayanmaktadır. Bunu her iki roman kişilerinde de görmek mümkündür. Behiç Belma ile olan ilişkilerinde sadece cinsel açıdan zevkini tadarken, Belma'nın Behiç ile birlikte olmasının altında yatan gaye onun aracılığıyla artist olma hayallerini gerçekleştirme ve olduğu fakir semtten kurtularak daha rahat bir yaşam sürdürme arzusuna dayanmaktadır. Duroy da ilişkiye girdiği kadınların hiçbirisine sevgi bağlamında aşık olmamıştır, onları sadece cinsel arzularını yerine getiren zevk aracı olarak görmekte, öte yandan onların aracılığıyla para ve statü kazanmayı amaçlamaktadır. Belki Mme Walter'in Duroy'a karşı aşık olduğundan söz edilebilir fakat bu da masum bir aşk değildir. Kızların Behiç'e aşık olduğundan, Güzide de aşık olduğu için Siyret ile ilk fırsatta ilişkiye girdiğinden söz edilse de her iki romanda da sevgisel anlamda bir aşk öyküsü yer almamaktadır.

Bu romanlardaki yasak ilişkiler, erkekler açısından tamamen fizyolojik bir ilişkiyle sınırlıdır. Fakat, kadınlar, yaşadıkları yasak ilişki de olsa aldatıldıklarını anlayınca terk edilmemek için göz yaşları döküp yalvarırlar. Mme Walter, kendi aşığı Duroy ile kızının evlenmesine karşı çıkar ve engel olmak ister, tıpkı Belma'nın metresi olduğu Behiç'in Mebrure ile evlenmesine karşı çıkıp engel olmak istemesi gibi. Belma, bekar kız olmasına karşın, Mme de Bovary gibi yaşadığı metres hayatının bedelini intihar ederek hayatı ile öderken, Mme Walter metresi olduğu Duroy'un kendisiyle olan ilişkisini bitirip kızı ile evlenmesi üzerine hastalanır, kederinden saçları birden ağarır ve çöker, ama sonuçta kendi yaşamına son vermez.

Kıskançlık duygusuna ise çok az yer verilmiştir. Örneğin, Duroy eşi Madeleine'i Vaudrec'in bütün servetini ona miras bıraktığı için, eşinin söz konusu erkekle kendisini aldattığını düşünür. Mme Walter, Duroy'un kızı ile evlilik kararı üzerine kıskançlık duygusu yaşar. Behiç'in metresi Belma ise yasak ilişki yaşadığı Behiç'i Mebrure'den kıskanır. Fakat bu kıskanmalar olay örgüsünde pek önem taşımaz.

Maupassant, sürekli kahramanlarının his ve arzularını analiz ederken, Safa daha çok kahramanlarının his, duygu ve düşüncelerinin anlatımına yer vermektedir. Safa ve Maupassant karakter analizleri yapmazlar, fakat kişilerin mizaçlarını tüm çıplaklıklarıyla ortaya koymaktadırlar. *Güzel-Dost* romanında kahramanın yaşamının bütün yönleri yansıtılırken, Safa'nın *Sözde Kızlar* romanında daha çok kahramanların yaşantılarında-

ki eğlence ve zevk boyutu yansıtılmaya çalışılmıştır. Bununla birlikte Duroy ve Behiç'in yaşamlarında kadınları fethetmek, coşku verici bir macera olarak ağırlığını hissettirmektedir.

Ayrıca Maupassant gibi kadın düşkünü olan Behiç, onun gibi ileri derecede frengi hastası ve migrendir. Safa bu kahramanı betimlerken Maupassant'ın yaşam öyküsünden esinlenmiş olabilir. Salih'in delirme ve akıl hastanesine yatırılma öyküsü de bize Maupassant'ın yaşam öyküsünü anımsatmaktadır.

Forestier ve Duroy, Behiç ve Siyret gibi iki samimi arkadaşlardır. Fakat, Siyret'in aksine Forestier'nin yasak ilişki kaçamaklarından hiç söz edilmez. Bununla birlikte Forestier, Paris yaşamı konusunda arkadaşı Duroy'u aydınlatır. Yaşlı bir şair olan Norbert de Varenne, Duroy'a yaşam, kadınlar ve para konusunda öğütler de bulunur. Aynı şekilde Nadir de Mebrure'ye İstanbul'un değişik semtlerinde sürdürülen yaşam biçimleri üzerine öğütler verir. Maupassant'ın Duroy'a akıl veren kahramanı nihilist ve ateisttir. Mebrure'ye akıl veren Nadir, Türk geleneklerine ve İslam inancına saygılı bir yaşam sürmekte ve Mebrure'yi bu yöne yöneltmektedir. M.Boisrenard ve Fahri herhangi bir metresi olmayan, sade bir yaşam sürdüren örnek kişilerdir. Fakat ikisi de parlak yetenekten ve sıkıktan yoksundurlar. Bununla birlikte, M.Boisrenard siyasi ve dini konulara yabancı iken, Fahri hem dindar hem de idealist bir gençtir.

Yaşanan ahlak dışı ilişkinin dini açıdan hoş karşılanmayan bir durum olarak sunulsa da Maupassant bu ahlaksız yaşamdan kurtulmak için her hangi bir çözüm önerisinde bulunmazken, Safa bu ahlaksız yaşam biçiminden kurtuluşun adresi olarak Türk-İslam gelenekleri çerçevesinde yaşam sürdürmeyi göstermektedir. Her iki romanda da inanç boyutu da dikkati çekmekle birlikte yaklaşım şekli farklılık göstermektedir.

Söz konusu romanlarda ahlak dışı yaşamın sürdürüldüğü burjuva ortamında insanların yalan sözlerle birbirlerini kandırmaya çalışmaları da dikkati çekmektedir. Her iki yazar da kullandıkları üsluplarında sosyal hicve yer vermektedirler. Maupassant ve Safa burjuva dünyasında aldatanlarla aldatılanların sergiledikleri davranışları betimlemektedirler. Madeleine'nin Forestier ve Duroy'u birçok erkekle aldattığı gibi, Duroy da eşini birçok kadınla aldatmaktadır. Benzer Durum Safa'nın romanı için de geçerlidir. Behiç Belma ile ilişki yaşarken başka kızlarla da birlikte olur, Belma da Behiç'in haberi olmadan Nevin'in de desteği ile Behiç'le birlikte başka paralı erkeklerle yatar. Bununla birlikte Safa, daha çok erkeklere böyle bir hakkı tanımak istemiş gibi gözükmektedir. Romanın başlığı bile bu konuda özellikle kızları eleştirdiğinin göstergesidir. Maupassant'ın romanında ise her ne kadar Duroy birçok kadınla birlikte olsa da daha çok kadınlar kocalarını aldatan konumdadır. Bir

diğer fark ise, Maupassant'ın romanında evli kadın ve erkekler yasak ilişkide bulunuyor ve metres hayatı sürdürüyorken, Safa'nın romanında yasak ilişkide bulunurlar, bekar ya da dul kadınlar veya tersi erkekler, kı-sacası eşleri olmayan insanlardır. Bu da sanırız iki toplumdaki farklı kül-tür ve inanç anlayışından kaynaklanmaktadır, çünkü o dönem Türk topl-umunda böyle bir şey kabul görmezdi.

Maupassant, natüralizmin bakış açısı olan bir yaklaşımla, kadın er-kek ilişkisini daha ziyade haz duyulacak fiziksel bir ihtiyaç olarak değer-lendirirken, Safa'nın kahramanlarından bazıları da birlikte oldukları ya da olmak istedikleri kızların sadece vücutlarıyla ilgilenmekte ve onları içgü-düleri doğrultusunda fiziksel ihtiyaçlarını gidermek için bir araç olarak görmektedirler. Bununla birlikte Safa, kadın erkek ilişkisinde fiziksel boyuttan daha çok duygusal boyuta önem verilmesini savunur. Natüralist ekol yazarları arasında yer almasına karşın Zola'nın edebiyat eserini bir bilim adamı yaklaşımıyla ele almasını eleştiren Maupassant, *Güzel-Dost* romanında yasak ilişki konusunda bu ekolün soyaçekim ilkesine yer vermezken, Safa, *Sözde Kızlar* romanında yasak ilişki sorununu irdeler-ken konunun soyaçekim boyutunun da önemini vurgulamaktadır. Hem Maupassant hem de Safa'nın yasak ilişki yaşayan kahramanları üzerinde özellikle toplumun burjuva kesiminde ortaya çıkan yaşam biçimi etkisini göstermektedir. Dolayısıyla natüralizmin ilkelerinden birisi olan çevrenin kişi üzerindeki etkisi ele aldığımız sorun açısından her iki yazar tarafın-dan da etken bir faktör olarak gösterilmektedir.

Rousseau'dan çeviriler yapan Safa, Rousseau gibi toplumun bireyi bozduğu görüşüne romanında yer verir. Bu konuda Maupassant'dan biraz daha farklı bir yaklaşım ortaya koyar. Yine Flaubert ve Maupassant'ın aksine Safa, yapıtında ahlaksal sanat açısından öğretici boyutuna önem vermektedir. Zira evlilik dışı kadın erkek ilişkilerine sosyolojik ya da ahlaki açıdan bakan, fakat asla bir ders verme amacı gütmeyen Maupassant'ın aksine Safa, zamanının ahlaki değerlerinin sert bir eleştiri-sini yapmakta, ahlaki ve sosyal bir amaç gütmektedir. Maupassant ahlaki boyutta psikolojik analiz yapmaktan kaçınırken, Safa özellikle Belma aracılığı ile uzun uzadıya ahlaki boyutta psikolojik analiz yapmaktadır. Safa için sanat, gerçek ve objektif olmanın yanında toplumsal bir amaç güderek bireyleri eğitici olmalıdır. Maupassant'ın aksine, Safa'nın roma-nı güdümlülük eğilimi taşıyan bir eserdir. *Güzel-Dost* romanı anahtar konumda bir roman olmakla birlikte, güdümlü bir roman değildir. “İster realist, ister natüralist olsunlar, Zola ya da Maupassant gibi XIX.yüzyıl romancıları idealizmin her türlüünü reddederler.” (<http://www.chez.com/bacfrançais/index.html>) Oysa Safa'nın romanında idealizm çok önemlidir.

Sonuç olarak, kendi yaşam öyküsünden de hareketle Maupassant, yaşadığı dönem Fransız toplumunda boy gösteren ahlaki çöküntü ve yasak ilişki konusuna dikkat çekerken, Safa da yaşadığı devir Türk toplumunda yaygınlaşmaya başlayan ahlaki bozulma ve yasak ilişkiyi gündeme getirmiştir. İkisi de yasak ilişki konusuna, kendi bakış açıları ve içinde buldukları toplumun yaşam biçimi çerçevesinde ayna tutmaya çalışmışlardır. Aynı konuyu işlemelerine karşın, iki yazarın sürdürdükleri yaşam biçimi ve yaşadıkları toplumların değer yargıları farklılıklar gösterdiği için konuya ahlaksal açıdan yaklaşımları da bazı farklılıklar göstermektedir. Yasak ilişki ve aldatma konusunu ele alan bu yazarlar, değişik bireylerden hareketle toplumun dejenere olmuş yaşam biçimini bir sorun olarak sunmuşlardır. Bununla birlikte romancıların kahramanlarına yükledikleri misyonlar birisinden diğerine farklılıklar göstermektedir. Maupassant, XIX.yüzyılda bunalımlı dönemler geçiren Fransız toplumunda değişik kişilerin konumlarını ve yaşam biçimlerini sergilerken, basın ve siyaset ilişkisine dikkati çekmiş, özellikle Duroy aracılığıyla yasak ilişkilerinin belli konumlara ulaşmada ne denli etkili olduğunu göstermeye çalışmıştır. Safa da, romanının konusunu Tanzimat, II. Meşrutiyet ve özellikle de işgal yıllarında değişime uğramış bir toplumda meydana gelen yasak ilişkiler üzerine oturtmuştur. Fakat Maupassant'ın aksine Safa olayın ahlaki boyutu açısından sert bir eleştirel yaklaşım ortaya koymuştur. Sorunu daha çok ahlaki açıdan ele alan Safa, Belma'nın şahsında tüm müslüman Türk kızlarını kendi öz değerleri çerçevesinde yaşamaya davet etmiştir. Güdüleyici edebiyat ürünü özelliği taşıyan bu romanda Safa, Belma'ya önemli bir misyon yüklemiştir. Maupassant'ın romanında bir tez boyutu söz konusu değildir, bir başka deyişle olayların bu denli ideolojik boyutu yoktur. Fakat, her iki romanda da, yaşananlar neden-sonuç ilişkisi kurgulanarak çok etkileyici bir şekilde anlatılmıştır.

KAYNAKÇA

- AGARD, Brigitte, Marie-France Boireau, Xavier Darcos, 1986, **Le XIXe Siècle en Littérature**, Hachette.
- AYTAÇ, Gürsel, 1997, **Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi**, Gündoğan, Ankara.
- AYVAZOĞLU, Beşir, 1998, **Peyami, Hayatı, Sanatı, Felsefi Dramı**, Ötüken, İstanbul.
- BROCHIER, Jean-Jacques, 1993, **Maupassant**, Editions J.-C.Lattès.
- BRUNEL, P., PICHOS, CL., ROUSSEAU, A.-M., 1983, **Qu'est-ce que la Littérature Comparée**, Armand Colin, Paris.
- CLAUDON, Francis, HADDAD-WOTLING, Karen, 1992, **Précis de Littérature Comparée**, Nathan, Paris.

- DOĞAN, Mehmet H., 1976, “*Peyami Safa’nın İki Romanı*”, **Türk Dili**, (Türk Romanında Kurtuluş Savaşı Özel Sayısı), Sayı:298, Temmuz 1976 s.57-67.
- ENGİNÜN, İnci, 1992, **Mukayeseli Edebiyat**, Dergah Yayınları, İstanbul.
- ERDEM, Galip, “*Galip Erdem Peyami Safa’yı Anlatıyor*”, **Divan**, no:8, Haziran 1979.
- ERLAT, Jale, 1994, “*Benzersiz Bir Yaşam Deneycisi, Kadın Sarrafi ve Fantastik Ustası: Guy de Maupassant*”, **Frankofoni**, No:6, Şafak Matbaacılık, Ankara, s.131-142.
- FERRIERES, Gauthier, **Anthologie des Ecrivains Français du XIXe Siècle**, Bibliothèque Larousse, Paris.
- GENÇ, Ayten, “*Peyami Safa’nın Romanlarında Kadın*”, **Millî Kültür**, Sayı:78, Kasım 1990.
- GÖKÇEK, Fazıl, “*Tanzimat Dönemi Roman ve Hikayelerinde Kadın-Erkek İlişkilerinin Düzenlenişi İle İlgili Bazı Tespitler*”, **Türk Yurdu**, Cilt:20, Sayı:153-154, Ankara, Mayıs-Haziran 2000
- GÜNDAY, Rifat, 1993, “*Une Etude Socio-Psychologique Comparative Sur La Princesse de Clèves et Eylül*”, **Sosyal Bilimler Dergisi**, Yüzüncü Yıl Ün., Fen-Edebiyat Fak, ss.195-212.
- GUYARD, Marius-François, 1965, **La Littérature Comparée**, Presses Universitaires de France, Paris.
- HENRIOT, Emile, 1958, **Neuf Siècles de la Littérature Française**, Librairie Delagrave.
- KANTARCIOĞLU, Sevim, “*Peyami Safa’da İnsan Kavramı*”, **Hisar**, Sayı:261, Temmuz 1979
- KINIŞ, Mustafa, 2000, **Peyami Safa’nın “Matmazel Noraliya’nın Koltuğu” ile Hermann Hesse’nin “Step Kurdu” adlı eserlerinde Arayış ve Kendini Gerçekleştirme Sorunu**, İnsan yayınları, İstanbul.
- MAUPASSANT, Guy de, 1983, **Bel-Ami**, Albin Michel.
- MORAN, Berna, 1991, **Türk romanına eleştirel bir bakış I**, İletişim yayınları, 4. Baskı, İstanbul.
- ÖZBALCI, Mustafa, 2000, “*Peyami Safa’nın Romanlarında Batılılaşma Problemi ve Dini Hayatın İzleri*”, **Kültür Köprüsü**, Akçağ, Ankara.

ÖZER, Sevinç, 1994, “*Aydın Olabilmenin Bedeli: Maupassant Öyküsünün Yalnızlık, Korkular ve Delilik Temaları*” **Frankofoni**, No:6, Şafak Matbaacılık, Ankara, 1994 s.119-130.

PELLISSIER, Georges, **Précis de l'Histoire de la Littérature Française**, Librairie Ch. Delagrave, Paris.

RAIMOND, Michel, 1981, **Le Roman Depuis la Révolution**, Armand Colin, Paris.

— 1988, **Le Roman**, Armand Colin, Paris.

SAFA, Peyami, 1937, “*P.Safa Diyor ki*”, **Her Ay**, No:1.

— 1942, “*Roman Cemiyetin Aynası*”, **Tasvir-i Efkâr**, 23, XI.

— 1981, “*Kadın Erkek Savaşı*”, **Kadın, Aşk Aile**, Objektif serisi, No:5, 4. baskı, Ötüken.

— 2000, **Sözde Kızlar**, Ötüken, İstanbul.

SUNEL, A.Hamit, “*Doğalcılık*”, **Türk Dili aylık dil ve yazın dergisi**, (Yazın akımları özel sayısı), Sayı:349, Ocak 1981, s.139-147.

ŞAHİN, İbrahim, “*Türk Romanının Tarihi Gelişimi*”, **Türk Yurdu**, Cilt:20, Sayı:153-154, Ankara, Mayıs-Haziran 2000.

TEKİN, Mehmet, 1999, **Romancı Yönüyle Peyami Safa**, Ötüken, İstanbul.

TIEGHEM, Paul Van, 1943, *Mukayeseli Edebiyat*, Çev, Yusuf Şerif Kılıçel, MİV, Ankara.

www.until.cc/Maupassant.htm

<http://www.chez.com/bacfrancais/index.html>

[users.swing.be/bn/ Maupassant](http://users.swing.be/bn/Maupassant)